

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 101 с., 11 табл., 6 рис., 51 джерел.

Об'єктом дослідження є процес формування амортизаційної політики на промисловому підприємстві ПАТ «Мотор Січ».

Предметом дослідження є теоретичні та методичні підходи використання амортизаційної політики з метою ефективного управління та оновлення основних засобів підприємств машинобудування.

Метою дипломної роботи є розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення амортизаційної політики промислового підприємства ПАТ «Мотор Січ».

Методи дослідження: прийом середніх величин, індексний метод, балансовий метод, коефіцієнтний аналіз, порівняльний аналіз, синтез, опис, систематизація та системний підхід, графічні методи, економіко-статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених з зазначеної проблеми; довідково-інформаційні видання; матеріали наукових конференцій; фактичні показники діяльності підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає: в удосконаленні теоретичних положень щодо визначення амортизаційної політики і розробці практичних рекомендацій щодо визначення впливу амортизаційної політики підприємства на процес оновлення основних засобів підприємств; в удосконаленні методичного підходу до оцінки ефективності використання основних засобів із застосуванням індикаторного методу аналізу та побудови мультиплікативної моделі, в удосконаленні методичного підходу до розвитку фінансування відновлення основних виробничих фондів на підприємстві на основі використання системного підходу.

Запропоновано організаційно-економічні заходи щодо забезпечення

ефективного використання основних виробничих фондів підприємства. Здійснено оцінювання та підтверджено ефективність запропонованих заходів.

ОСНОВНІ ВИРОБНИЧІ ФОНДИ, АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА,
ЕФЕКТИВНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ФІНАНСУВАННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ,
МЕТОДИ, ОЦІНЮВАННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	9
1.1 Підходи та методи формування амортизаційної політики промислового підприємства	9
1.2 Економічні інструменти формування амортизаційної політики	16
1.3 Зарубіжний досвід формування амортизаційної політики	26
Висновки до 1 розділу	32
РОЗДІЛ 2 АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА - ШЛЯХ ДО ТЕХНІКО- ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	34
2.1 Загальна характеристика ПАТ «Мотор Січ»	34
2.2 Дослідження показників використання основних засобів	45
2.3 Аналіз амортизаційних надходжень ПАТ «Мотор Січ»	51
Висновки до 2 розділу	57
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	59
3.1 Амортизаційна стратегія розвитку підприємства	59
3.2 Вплив амортизаційної політики на основні економічні показники діяльності підприємства	66
3.3 Економічний ефект використання амортизаційної політики	70
Висновки до 3 розділу	78
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	80
4.1 Аналіз потенційних небезпек	80

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки	82
4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	84
4.4 Заходи з пожежної безпеки	90
4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях	92
Висновки до 4 розділу	94
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
ДОДАТОК	104

ВСТУП

Основні засоби є матеріальною основою виробництва промислових підприємств. Своєчасне оновлення основних засобів забезпечує впровадження нових сучасних виробництв, підвищення конкурентоздатності продукції та підприємства, його стабільний фінансовий стан. Значна роль в цьому належить амортизаційній політиці підприємства, яка формується як складова державної амортизаційної політики, яка не виконує своєї функції стимулювання процесів відтворення основного капіталу, активізації інвестицій в інноваційно привабливі виробництва. Амортизаційні відрахування виступають основним джерелом амортизаційного фонду, який формується самостійно підприємством із врахуванням обмежень, що встановлюються державною амортизаційною політикою.

Наслідком неефективного формування та нецільового використання амортизаційного фонду є зниження процесів оновлення основних засобів вітчизняних промислових підприємств, накопичення зношених та технологічно застарілих основних засобів. Обмеженість зовнішніх джерел фінансування оновлення основних засобів висуває на перше місце власні джерела підприємств у вигляді амортизаційних відрахувань та прибутку. Нестабільний фінансовий стан підприємства обмежує використання прибутку, тому амортизаційні відрахування залишаються головним джерелом інвестицій. Виходячи з цього, є актуальним питання формування ефективної амортизаційної політики як на державному рівні, так і на рівні підприємства для подальшого стимулювання інвестиційних процесів, розвитку інноваційних технологій та підвищення конкурентоспроможності підприємств із застосуванням науково обґрунтованих підходів.

Протягом розвитку економічної думки амортизація залишається актуальним та дискусійним питанням. Вагомий внесок у процес дослідження амортизаційної політики зробили такі вчені: В.Й. Бакай, А.А. Безуглий, І.О. Бланк, З.Н. Борисенко, Н.Г. Виговська, В.О. Вишневський, С.Ф. Голов, О.І. Гончар, А.Г. Загородній, О.М. Зборовська, П.Є. Житний, Н.В. Каткова, В.Є. Козак, М.І. Крупка, О.Є. Кузьмін, О.О. Орлов, В.М. Пархоменко, Й.М. Петрович, Ю.М. Стадницький, А.В. Фукс, А.В. Череп, М.Г. Чумаченко, Н.М. Шмиголь та багато інших наукових дослідників.

Амортизаційна політика ґрунтується на законодавстві України та міжнародних стандартах облікової політики. Вибір тих, чи інших напрямків її використання дозволяє підприємству управляти прибутком. Ефективна амортизаційна політика має вирішальне значення для стійкого функціонування господарюючого суб'єкта на ринку.

До сьогодні недостатньо висвітленими є принципи та економічні інструменти амортизаційної політики, а також питання, які стосуються особливості амортизаційної політики, як складової частини фінансової стратегії суб'єктів господарювання, зокрема, питань, пов'язаних зі збільшенням власних джерел фінансування інвестицій і стимулювання суб'єктів господарювання у цільовому витрачанні амортизаційних коштів.

Актуальність цих проблем і їх недостатня опрацьованість зумовили вибір теми дослідження.

Об'єктом дослідження є процес формування амортизаційної політики на промисловому підприємстві ПАТ «Мотор Січ».

Предметом дослідження є теоретичні та методичні підходи використання амортизаційної політики з метою ефективного управління та оновлення основних засобів підприємств машинобудування.

Дослідження проводилось із застосуванням діалектичного підходу, як засобу пізнання сучасного стану авіабудівельного підприємства. У процесі дослідження було використано загальнонаукові методи пізнання: поєднання

абстрактного і конкретного, індукції і дедукції, аналіз і синтез, групування і порівняння.

Для досягнення поставленої мети в дипломній магістерській роботі було виконано наступні завдання:

- охарактеризовано економічні інструменти формування амортизаційної політики;
- вивчено зарубіжний досвід формування амортизаційної політики;
- досліджено показники використання основних засобів;
- проаналізовано амортизаційні надходження ПАТ «Мотор-Січ»;
- розроблено амортизаційну стратегію розвитку підприємства;
- вивчено вплив амортизаційної політики та основні економічні показники діяльності підприємства;
- обґрунтовано підхід до визначення економічного ефекту використання амортизаційної політики.

Для обробки даних, наведених у дипломній магістерській роботі, було використано такі методичні прийоми: спостереження, техніко-економічні розрахунки, аналітичні групування, структурний аналіз. Для оцінки показників ефективності господарювання були використані методи економічних розрахунків. Для формування основних напрямів підвищення ефективної роботи та покращення конкурентних позицій застосовувався метод причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Основні результати дослідження:

- доповідь на науковій конференції викладачів, науковців, молодих вчених «Тиждень науки - 2019». м. Запоріжжя, ЗНТУ. В збірнику конференції ЗНТУ опубліковано тези «Проблеми формування амортизаційної політики ПАТ «Мотор січ»;
- міжнародна конференція м. Одеса. У науковому збірнику опубліковано тези: ««Амортизаційна політика ПАТ «Мотор Січ»»;

– за результатами дослідження у фаховому виданні «Молодий вчений» № 6 2019 опубліковано статтю «Амортизаційна політика – шлях до техніко-технологічної модернізації промислових підприємств».

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених з зазначеної проблеми; довідково-інформаційні видання; матеріали наукових конференцій; фактичні показники діяльності підприємства.

Практичне значення дипломної магістерської роботи полягає в тому, що теоретичні положення та висновки дипломної магістерської роботи можуть бути використані при формуванні оптимальної амортизаційної політики ПАТ «Мотор Січ». Це дозволить підприємству прискорити оновлення основних засобів, оптимізувати базу оподаткування, підвищити конкурентоспроможність продукції за рахунок набуття конкурентних переваг шляхом прискорення впровадження результатів НТП у виробничі процеси.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Підходи та методи формування амортизаційної політики промислового підприємства

Незважаючи на різноманіття теоретичних і методологічних підходів до процесу формування амортизаційної політики підприємства, багато питань, які стосуються сутності амортизації й амортизаційних відрахувань, як джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємства, залишаються нерозкритими. Підприємства мають право самостійно обирати амортизаційну політику

У сучасних умовах для фінансування відновлення основних засобів використовують власні та запозичені фінансові ресурси. До власних джерел відносять амортизаційні відрахування. Відповідно до обраної амортизаційної політики амортизація з одного боку повинна забезпечувати відшкодування втрат, яких зазнає підприємство внаслідок фізичного зношення та морального знецінення елементів основного капіталу, а з другого, - не обтяжувати собівартість випущеної продукції додатковими витратами.

Відтворення основних засобів – це безупинний процес їх відновлення шляхом придбання нових, реконструкції, технічного переозброєння, модернізації і капітального ремонту наявних основних фондів.

Під час дослідження еволюції трактування терміна «амортизаційна політика» Є. Жердев виділяє «...дві альтернативні наукові концепції щодо

сутності амортизаційної політики. Перша з них базується на класичній схемі використання амортизаційних відрахувань, а друга – на компенсаційній (ліберальній) схемі, коли амортизаційні відрахування визначаються як витрати» [1].

На думку О. Олійника, амортизаційна політика є фінансовим важелем впливу на процеси економічного розвитку [2].

Під час дослідження досвіду інших країн світу визначено, що в останні роки поширилися прискорені методи накопичення амортизаційних відрахувань.

Так, Н. Караваєва визначила: «Напрямом прискореної амортизації пройшли такі відомі країни, як США та Німеччина. США були однією з перших індустріально розвинених країн, яка застосувала прискорену амортизацію ще в роки Другої світової війни. Політика прискореної амортизації почала розвиватися під час податкових реформ 80-х рр. і розвивається нині» [3, с. 4–6]. Підприємство самостійно обирає вартісні критерії оцінки основних засобів та методи нарахування амортизації тобто амортизаційну політику.

Економічна сутність амортизації в тому, що кошти, вкладені в актив, повинні бути відшкодовані з виручки від реалізації продукції, виготовленої за допомогою цього активу. Особливістю основних засобів є велика вартість придбання та не узгодження часу виготовлення (придбання) їх в одному періоді, а отримання доходу від реалізації продукції в іншому звітному періоді. Отже в умовах постійної зміни (зростання) цін витрати на виробництво збільшуються, а амортизація нараховується із первісної вартості активу, придбаного в минулому періоді.

Це є визначальною проблемою в обліку вартості вхідних і вихідних амортизаційних потоків вартості активів, які амортизуються. Відповідно до національних підходів в основі розрахунків амортизаційних відрахувань лежить історична (первісна) вартість основних фондів. Однак в умовах інфляції вартість заміни активу буде вище його первісної вартості.

Фінансовий облік в умовах інфляції – це методи обліку діяльності підприємства, які дозволяють коректувати вплив інфляції на показники й оцінювати реальні фінансові результати. У період росту цін, коли купівельна спроможність грошової одиниці падає, розрахунок прибутку на основі первісної вартості основного капіталу зазвичай, з одного боку, збільшує реальну величину прибутку, а з іншого боку – спотворює амортизаційні потоки і реальну залишкову вартість активів, що амортизуються.

Амортизаційні потоки за будь-який період часу повинні бути чуттєвими до фактору часу, тобто їх потрібно дисконтувати за визначеною ставкою. Ставка дисконту – норматив приведення майбутніх інвестицій до розрахункового чи поточного періоду.

Також, на вартість впливає, що активи можуть мати суттєву різницю між балансовою і ринковою оцінкою. Спеціалізовані основні фонди з часом збільшують ринкову вартість, а виробниче обладнання залежить від періоду його функціонування.

Скорочення термінів експлуатації машин робить можливим прискорення їх відновлення, тобто зменшує техніко-економічне старіння знарядь праці, підвищує рівень технічного оснащення та продуктивність праці, а з іншого призводить до зростання собівартості продукції за рахунок амортизаційних сум та потребує вкладення великих інвестиційних ресурсів для нарощування виробничих потужностей промислових підприємств.

При виборі амортизаційної політики треба враховувати терміни експлуатації машин та устаткування, які мають бути оптимальними.

Вся сутність амортизаційної політики міститься у визначенні необхідних для відновлення основних фондів сум коштів. Саме це повинно впливати на формування облікової політики підприємства. Так, наприклад, за даними ПАТ «Мотор Січ», амортизаційна політика здійснюється відповідно до обраної облікової політики та застосування методів амортизації відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Відомо, що амортизаційна політика є частиною облікової і ґрунтується на певному законодавстві країни, яке дає можливість головному бухгалтеру обирати методи нарахування амортизації, встановлювати вартісні критерії, що характеризують об'єкти основних засобів, строки корисного використання та їх ліквідаційну вартість. Розглянемо основні елементи амортизаційної політики, які наведені на рис. 1.1.

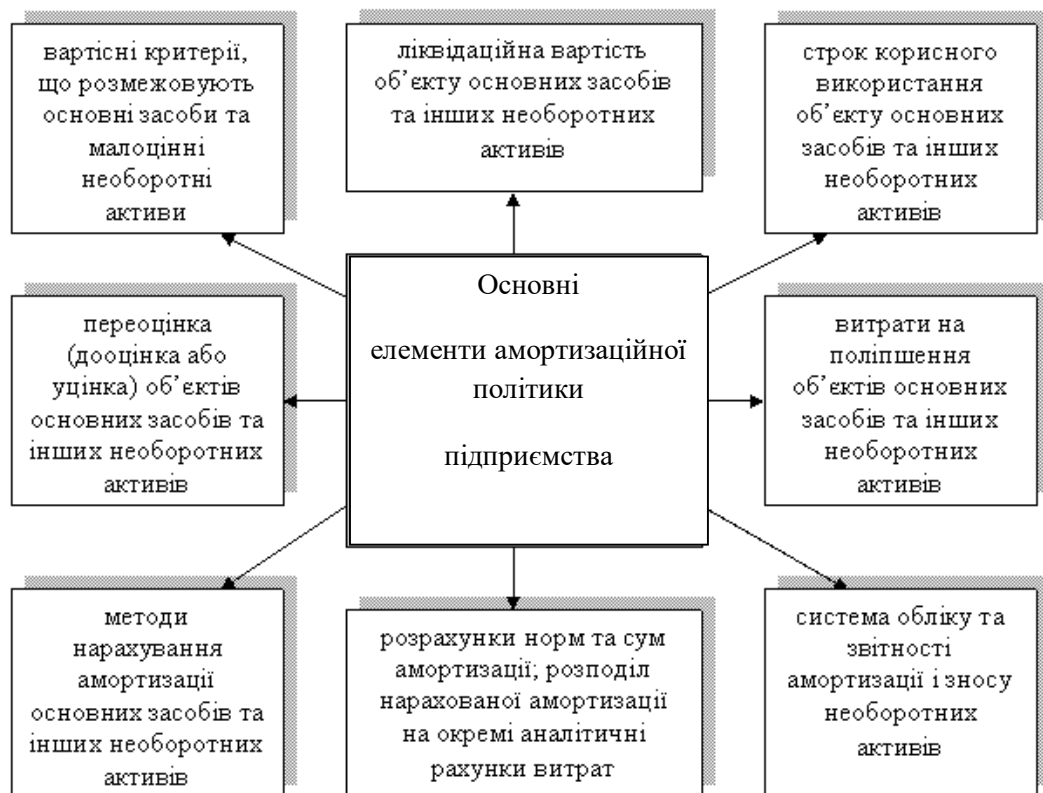

Рисунок 1.1 – Основні елементи амортизаційної політики підприємства

Дослідження руху основних засобів ПАТ «Мотор Січ» показало, що надходження нового обладнання до складу основних засобів наприкінці 2016р. призвело до зменшення амортизаційних відрахувань у 2017р. Зменшення амортизаційних відрахувань дає змогу покращити показники собівартості продукції та підвищити її прибутковість. Підприємство має достатньо ресурсів для фінансування відновлення основних засобів. ПАТ «Мотор Січ» використовує амортизаційні відрахування, які є постійним та

надійним джерелом фінансових надходжень з урахуванням запланованих строків заміни та оновлення основних засобів підприємства.

Загальна сума капітальних та профілактичних ремонтів може переглядатись у процесі аналізу таких надходжень та освоєння цих коштів на оновлення, що були вже накопичені до запланованого моменту.

Тому, амортизаційна політика щодо визначення об'єктів основних засобів та нарахування суми амортизації узгоджується з обліковою політикою підприємства та податковим законодавством України, впливає на собівартість випуску продукції та прибутковість діяльності потребує постійної уваги при побудові стратегії управління виробничою діяльністю підприємства.

Для формування амортизаційної політики в частині її облікового забезпечення необхідно спиратися як на вітчизняний досвід, так і на досвід зарубіжних країн.

Підприємство обирає такий метод, який найкраще зображає очікувані майбутні економічні вигоди від експлуатації активу. Такий метод застосовують протягом звітного періоду. Зміни можуть відбуватися лише за умови експлуатації активу або отримання майбутньої економічної вигоди.

На економічну складову основних фондів впливає процес зменшення корисності активів.

На дату річного балансу підприємство повинне оцінити, чи існують ознаки можливого зменшення корисності активів. Зокрема, про зменшення корисності можна говорити, якщо:

- ринкова вартість активу протягом звітного періоду (року) зменшилася на істотно більшу величину, ніж очіувалося;
- актив застарілий або фізично пошкоджений;
- у сфері діяльності підприємства (технологічній, ринковій, економічній або правовій) або на ринку, для якого призначений актив, протягом звітного періоду відбулися негативні зміни. Або очікується, що такі зміни відбудуться найближчим часом;

- протягом звітнього періоду зросли ринкові ставки процента або інші ринкові ставки доходу від інвестицій. Таке збільшення може вплинути на суму дисконту, яка застосовується для визначення теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень від активу, та істотно зменшити суму очікуваного відшкодування активу;

- балансова вартість чистих активів підприємства перевищує їх ринкову вартість;

- протягом звітнього періоду змінився спосіб використання активу або сам актив (або така зміна очікується найближчим часом), що негативно впливає на результати діяльності підприємства;

- з'явилися інші свідчення того, що ефективність активу знизилася або очікується її зниження. Про можливе зниження ефективності активу можна судити за даними внутрішньої звітності підприємства. Наприклад, такі дані говорять про те, що для утримання активу знадобилися суми, які істотно перевищують первісно заплановані або фактичні чисті грошові потоки. Або операційний прибуток від активу виявився істотно нижчим від первісно запланованого. У цьому випадку можна припустити, що ефективність активу знизилася.

При виявленні однієї з ознак зменшення корисності об'єкта ОЗ необхідно розрахувати суму його очікуваного відшкодування [4].

Сума очікуваного відшкодування визначається за найбільшою з двох оцінок:

- або за чистою вартістю реалізації такого активу (далі - ЧВР);
- або за теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень від активу.

ЧВР активу - це його справедлива вартість, за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію.

Щоб визначити теперішню вартість майбутніх чистих грошових надходжень від активу, потрібно застосувати відповідну ставку дисконту до майбутніх грошових потоків від безперервного використання (експлуатації) активу і від його продажу (списання) у кінці строку корисного використання (експлуатації).

Простіше кажучи, потрібно оцінити на дату балансу, яка кількість грошей (з урахуванням інфляції, ринкових ставок процента або індивідуальних ставок за позиками і кредитами підприємства) принесе підприємству:

- експлуатація об'єкта ОЗ;
- його продаж (списання) у кінці строку експлуатації.

Оцінку майбутніх грошових потоків від експлуатації активу (об'єкта ОЗ) слід проводити на підставі фінансових планів підприємства на період не більше 5 років. Але, якщо у підприємства вже є досвід визначення суми очікуваного відшкодування активу і керівництво упевнене в достовірності оцінки майбутніх грошових потоків, то тоді можна виходити з фінансових планів підприємства на тривалішу перспективу (більше 5 років).

Майбутні грошові потоки від продажу (списання) активу (об'єкта ОЗ) у кінці строку його корисного використання оцінюються за його ЧВР.

Ставка дисконту визначається виходячи з ринкової ставки процента (до вирахування податку), яка використовується в операціях з аналогічними активами. За відсутності ринкової ставки процента ставка дисконту визначається на основі ставки процента на можливі позики підприємства або розраховується за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства.

При визначенні майбутніх грошових потоків від використання активу не враховують очікувані надходження або вибуття грошових коштів у результаті:

- майбутніх капітальних інвестицій на поліпшення (реконструкцію, модернізацію тощо) активу;
- майбутніх грошових потоків від фінансової діяльності;
- сплати (відшкодування) податку на прибуток;
- майбутньої реструктуризації, щодо якої підприємством не визнано зобов'язання.

Поєднання інструментів амортизаційної політики та системи управління життєвим циклом основних засобів буде створювати відповідну систему

регулювання або амортизаційний механізм відтворення основних засобів на підприємстві.

Для оцінки достатності амортизаційних відрахувань, впливу на їх розмір окремих факторів доцільно приділити увагу побудові ефективної амортизаційної політики. Впровадити систему накопичення інформації по вхідним та вихідним амортизаційним потокам. На сьогодні з метою інтенсифікації відновлювальних процесів у науково-технічній сфері розвитку промислових підприємств приділяється увага методам нарахування амортизації та ефективного використання цих ресурсів. У сучасній кризовій ситуації необхідне залучення для відтворення та техніко-технологічної модернізації основних фондів як зовнішніх (кредит, оренда, лізинг, аутсорсінг) так і внутрішніх джерел.

Ринкова економіка являє собою жорсткий відбір, який пропонує власні критерії економічної ефективності, конкурентоспроможності, безвідходності технологій, енергозбереження і економічної безпеки.

Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку підприємство може обирати такі методи нарахування амортизації:

- лінійний;
- виробничий;
- зменшення залишкової вартості
- прискореного нарахування амортизації
- кумулятивний.

Практика показала що найбільш економічно вигідним на даному етапі є застосування на промисловому підприємстві лінійного методу нарахування амортизації.

1.2 Економічні інструменти формування амортизаційної політики

Зміна економічних умов відтворення основного капіталу в українській економіці спричинила необхідність дослідження системи амортизації основних засобів, фінансово-економічного змісту формування і подальшої реалізації амортизаційної політики підприємства. Це обумовлено тим, що амортизаційна політика держави і окремих підприємств зокрема є одним з основних чинників відновлення основних засобів і, як наслідок, зростання економічного потенціалу підприємства.

Політика управління відтворенням основних засобів є часткою фінансової стратегії підприємств, що полягає у формуванні необхідного об'єму і складу, раціоналізації і оптимізації структури і джерел надходження основних засобів. На рівні підприємств визначення амортизаційної політики розглядається як другорядне питання та не знаходить відповідного місця у вирішенні завдань оновлення основних засобів підприємства. Амортизаційні відрахування в значній частині використовуються не за своїм безпосереднім призначенням.

Питання формування амортизаційної політики держави та підприємств, обґрунтування економічно доцільних термінів служби основних засобів розглядалися у працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема, Буряковський В. В., Асмолова Г. Б. [10].

На особливу увагу заслуговують дослідження Єлькін А. В., Семенов А. Г., [33,34,35]. в яких надаються критичні зауваження й обґрунтовується, що амортизаційні відрахування мають подвійну функцію, тобто, з одного боку, вони є розрахунковими витратами в собівартості продукції, а з іншого – їх сума є джерелом фінансування оновлення основних засобів підприємства. Проте ряд теоретичних, методичних та практичних завдань щодо формування амортизаційної політики підприємства потребують удосконалень, зокрема, обґрунтування оптимального з точки зору відповідності реальним тенденціям відтворення механізму амортизації промислового підприємства.

Економічні процеси, що відбуваються в економіці, визначили різноманіття господарської діяльності підприємств як суб'єктів підприємницької діяльності. Основним результатом діяльності підприємств є отримання прибутку і

підвищення рентабельності виробництва, що багато в чому, залежить від ефективності використання основних засобів підприємства та їх оновлення. Саме механізм амортизації дозволяє забезпечити відповідність темпів оновлення основних фондів підприємства темпам зміни техніки та технологій.

В Україні відтворювальна функція амортизації реалізується не повною мірою, що обумовлене суперечностями у використанні амортизації як економічного регулятора: разом з функцією фінансування відтворення основних фондів підприємства амортизація виконує також фіскальну функцію, і держава на певних етапах використовує амортизацію переважно як фіскальний інструмент.

Рисунок 1.2 – Узагальнення багатоаспектності амортизаційної політики на макро- і мікрорівні

Як бачимо з рис. 1.2, амортизаційна політика формується одночасно і на рівні держави, і на рівні окремого підприємства. Для держави це певна стратегія, яка в подальшому впливатиме на структуру національного господарства. Для підприємства – одна з конкурентних переваг, яка може

надати змогу вийти на нові ринки збуту завдяки здатності до ефективного відтворення основних фондів.

Дослідження процесу відновлення основних засобів дозволило виявити ряд особливостей:

- вплив на технічну сторону економіки: склад основних засобів та їх стан більшою мірою, чим будь-який інший чинник виробництва визначає технологічний аспект виробництва. Саме кількість і якість основних засобів, що використовуються, є найважливішою ознакою розвиненості економічної системи;
- високу здібність до відтворення: в умовах ринку чинник «капітал» має тенденцію до накопичення, оскільки, продаючи готову продукцію, підприємство направляє отримані доходи на розширення або вдосконалення своїх виробничих потужностей;
- пропорційність циклу відтворення: в умовах ринку відтворювальний процес основного капіталу повинен бути спрямований не тільки державою за допомогою проведення єдиної технічної і інвестиційної політики, але і активно залучати господарюючих суб'єктів – учасників ринкових відносин;
- завершеність циклу відтворення означає раціональне формування і використання для оновлення основного капіталу джерел інвестицій на підприємствах;
- використання диференційованої системи вартісних оцінок основного капіталу;
- функціональна корисність основних засобів зберігається протягом ряду років, тому витрати з їх придбання і експлуатації розподілені в часі;
- різнопланова оцінка використання основних засобів залежно від їх виду, приналежності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення. Оскільки основні засоби обслуговують не лише виробничу сферу діяльності підприємства, але і соціально-побутову, ефективність їх використання визначається не лише економічними, але і соціальними, екологічними і іншими чинниками.

Оскільки амортизаційна політика, що проводиться, на макро- і

мікрорівні найістотнішим чином впливає на показники ефективності і фінансові результати роботи підприємств, виникла необхідність систематизувати її основні елементи і зміст.

При формуванні амортизаційної політики підприємства враховуються наступні фактори:

- стан, структура та питома вага основних засобів, що впливає на розмір амортизаційних відрахувань;
- модель оцінки основних засобів, наприклад, застосування первісної оцінки основних засобів не враховує змін ринкової вартості основних засобів і нарахування амортизації не відображає реального надходження вигод від використання основних засобів;
- дозволені законодавством методи амортизації, що визначаються ПСБО № 7 «Основні засоби», а саме: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий;
- склад та структура основних фондів, що використовуються; методи амортизації диференціюються в розрізі активної та пасивної частин основних фондів;
- темпи інфляції, інфляція справляє негативний вплив на реальну вартість накопичених коштів амортизаційного фонду.

В цілому амортизаційна політика впливає на певні важелі на макрорівні, які впливають на ступінь оновлення основного капіталу, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, удосконалення податкової системи.

На мікрорівні при здійсненні ефективної амортизаційної політики йде процес оновлення активної частки основних виробничих засобів, підвищується технічний рівень виробництва. Все це створює достатні передумови для зниження собівартості продукції і максимізації прибутку, які є основними факторами стійкої діяльності підприємств.

Одним з ефективних шляхів рішення питань удосконалення амортизаційної політики на підприємствах є накопичення та цільове використання коштів

амортизаційного фонду підприємства.

Необхідність даного заходу підкріплюється наступними обставинами:

- якісний стан основних засобів і їх розширене відтворення на основі впровадження науково-технічних досягнень є найважливішою умовою підвищення конкурентоспроможності економіки;
- основні засоби більшості підприємств складають основну частку всіх активів, тому від їх характеристик і раціонального використання залежить ефективність функціонування кожного окремого господарюючого суб'єкта;
- найбільш реальними і постійними власними засобами підприємства, що направляються на відтворення основних засобів, є саме амортизаційні відрахування.

В даний час підприємствам надано право самостійно вирішувати питання використання коштів амортизаційного фонду. У зв'язку з кризисним положенням української економіки, недостатністю фінансових ресурсів і наявністю неплатежів амортизаційні відрахування стали одним з джерел фінансування поточних витрат на ремонти та відновлення основних фондів.

Амортизаційні відрахування «розчинені» у виручці від реалізації продукції і за даними звітності не можна точно визначити, скільки їх направлено на капітальні вкладення, оплату праці працівників, формування оборотних коштів, покриття збитків. Це сприяє знеособленню цільових засобів і використанню їх не на інвестиційні цілі. За оцінками фахівців тільки 25% нарахованої амортизації вкладається в інвестиції, ще 25% – на поточні потреби, а останні 50% переходять на подальші роки у зв'язку з незабезпеченням грошовим покриттям.

Такий підхід неправомірний, оскільки в цьому випадку втрачається всякий економічний сенс амортизаційних відрахувань. При використанні амортизаційних відрахувань за цільовим призначенням вони вкладаються у виробництво і забезпечують дохід на рівні рентабельності власного капіталу. Той факт, що амортизаційні відрахування практично невід'ємні від інших грошових потоків, не означає, що їх особлива природа не має значення. Об'єм коштів, що направляються на амортизацію, має бути, принаймні, достатнім для відновлення

зношеної частки основного капіталу, що, у свою чергу, має вирішальне значення для стійкого функціонування господарюючого суб'єкта на ринку. Нецільове витрачання амортизаційних засобів приводить до звуження капітальної бази підприємства, розвитку вузьких місць виробництва (низька якість продукції, що випускається, високий відсоток браку, неритмічність виробництва і так далі).

На величину амортизаційних відрахувань на підприємстві впливають багато чинників, проте найбільш важливими з них є: прийнятий спосіб нарахування амортизації і спосіб переоцінки основних фондів. У зв'язку з цим, одним з найважливіших завдань амортизаційної політики повинне стати відновлення відтворювальної функції амортизації.

Для подолання негативних тенденцій в амортизаційній політиці, зростання ролі амортизації як джерела фінансування оновлення основних фондів, створення зацікавлення впровадження у виробництво сучасних технологій необхідно переглянути підходи до формування груп основних фондів, їх оцінки та встановлення для них норм амортизації.

Саме механізм амортизації дозволяє забезпечити відповідність темпів оновлення основних фондів підприємства темпам зміни техніки та технологій.

В Україні відтворювальна функція амортизації реалізується не повною мірою, що обумовлене суперечностями у використанні амортизації як економічного регулятора: разом з функцією фінансування відтворення основних фондів підприємства амортизація виконує також фіскальну функцію, і держава на певних етапах використовує амортизацію переважно як фіскальний інструмент.

Дослідження процесу відновлення основних засобів дозволило виявити ряд особливостей:

- вплив на технічну сторону економіки: склад основних засобів та їх стан більшою мірою, чим будь-який інший чинник виробництва визначає технологічний аспект виробництва. Саме кількість і якість основних засобів, що використовуються, є найважливішою ознакою розвиненості економічної системи;
- висока здібність до відтворення: в умовах ринку чинник «капітал» має тенденцію до накопичення, оскільки, продаючи готову продукцію,

підприємство направляє отримані доходи на розширення або вдосконалення своїх виробничих потужностей;

- пропорційність циклу відтворення: в умовах ринку відтворювальний процес основного капіталу повинен бути спрямований не тільки державою за допомогою проведення єдиної технічної і інвестиційної політики, але і активно залучати господарюючих суб'єктів – учасників ринкових відносин;

- завершеність циклу відтворення означає раціональне формування і використання для оновлення основного капіталу джерел інвестицій на підприємствах;

- використання диференційованої системи вартісних оцінок основного капіталу;

- функціональна корисність основних засобів зберігається протягом ряду років, тому витрати з їх придбання і експлуатації розподілені в часі;

- різнопланова оцінка використання основних засобів залежно від їх виду, приналежності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення. Оскільки основні засоби обслуговують не лише виробничу сферу діяльності підприємства, але і соціально-побутову, ефективність їх використання визначається не лише економічними, але і соціальними, екологічними і іншими чинниками.

Оскільки амортизаційна політика, що проводиться, на макро- і мікрорівні найістотнішим чином впливає на показники ефективності і фінансові результати роботи підприємств, виникла необхідність систематизувати її основні елементи і зміст.

Одним з ефективних шляхів рішення питань удосконалення амортизаційної політики на підприємствах є накопичення та цільове використання коштів амортизаційного фонду підприємства.

Необхідність даного заходу підкріплюється наступними обставинами:

- якісний стан основних засобів і їх розширене відтворення на основі впровадження науково-технічних досягнень є найважливішою умовою підвищення конкурентоспроможності економіки;

- основні засоби більшості підприємств складають основну частку всіх активів, тому від їх характеристик і раціонального використання залежить ефективність функціонування кожного окремого господарюючого суб'єкта.

Найбільш реальними і постійними власними засобами підприємства, що направляються на відтворення основних засобів, є саме амортизаційні відрахування.

В даний час підприємствам надано право самостійно вирішувати питання використання коштів амортизаційного фонду. У зв'язку з кризисним положенням української економіки, різким браком фінансових ресурсів і наявністю неплатежів амортизаційні відрахування стали одним з джерел фінансування поточних витрат.

Для подолання негативних тенденцій в амортизаційній політиці, зростання ролі амортизації як джерела фінансування оновлення основних фондів, створення зацікавлення впровадження у виробництво сучасних технологій необхідно переглянути підходи до формування груп основних фондів, їх оцінки та встановлення для них норм амортизації.

1.3 Зарубіжний досвід формування амортизаційної політики

Значною проблемою обліку основних засобів, як в Україні так і в зарубіжних країнах є подальший розподіл вартості цих активів протягом терміну корисного використання. В практиці зарубіжних країн у порівнянні з вітчизняною нарахування амортизації трактують не як перенесення вартості на новостворений продукт, а як розподіл вартості необоротних активів з метою зіставлення доходів та здійснених витрат.

Відповідно до міжнародної практики, уся інформація про оцінку основних засобів, нарахування їх амортизації, списання з балансу та відображення у фінансовій звітності розкривається у МСБО 16 «Основні засоби».

Загалом термін амортизація означає розподіл вартості протягом терміну корисного використання довгострокового активу для визначення точного фінансового результату у кожному обліковому періоді. Основні засоби підприємством використовуються протягом терміну, який визначений підприємством, як найбільший протягом якого використовуватиметься об'єкт або протягом якого підприємство планує отримати певну кількість продукції (послуг) від його використання. Для того аби точно визначити термін експлуатації основних засобів підприємству важливо врахувати фактори, що впливають під час використання об'єкта в процесі виробництва. Такими факторами є потужність діяльності активу в процесі експлуатації (фізична продуктивність об'єкта), фізичний знос (пов'язаного з втратою вартості та певних властивих об'єкту технічних характеристик), морального зносу (у зв'язку з розвитком техніки або значних змін на попит продукції), правових та інших обмежень у використанні об'єкта.

У зарубіжних країнах термін «амортизація» застосовується здебільшого до нематеріальних активів, а знос коли йде мова про основні засоби.

Амортизація досить складне економічне явище, яке поєднує в собі особливості витрат виробництва і джерел коштів, процесу руху вартості, відшкодування зношених і нагромадження нових засобів праці.

Термін експлуатації довгострокового активу може бути значно коротшим ніж нормативний (технічний), оскільки підприємство самостійно визначає термін експлуатації виходячи з корисності об'єкта основних засобів. Під терміном амортизація розуміють витрати, які включають у виробництво та в собівартість продукції, а амортизаційні відрахування - це вкладення інвестицій та здійснення модернізації обладнання та інших основних засобів [13, с. 128-133].

У МСБО 16 визначений чіткий перелік методів нарахування амортизації, які зобов'язані використовувати підприємства при розрахунку амортизації основних засобів. Для підприємств важливою умовою при нарахуванні амортизації є рівномірний розподіл вартості активу для

отримання найбільшого економічного ефекту. Кожне підприємство обирає самостійно метод за якими буде здійснювати нарахування амортизації основних засобів та може його змінити лише обґрунтувавши та висвітливши інформацію про зміни в пояснювальній записці до річної фінансової звітності.

У країнах з ринковою економікою використовуються такі методи нарахування амортизації:

- лінійної амортизації;
- нарахування амортизації за кількістю випущеної продукції;
- подвійної норми амортизації;
- суми цифр усіх років експлуатації.

У міжнародній практиці при нарахуванні зносу довготермінового активу підприємства використовують стандарт SSAP-12 «Облік зносу». Цей стандарт включає пояснювальну записку, яка містить інформацію щодо зносу та розподілу вартості за звітними періодами. Недоліком даного стандарту є відсутність інформації про порядок здійснення амортизації та рекомендацій щодо використання того чи іншого методу її нарахування.

В стандарті містяться різного роду вимоги, яких повинні дотримуватися керівники підприємств при нарахуванні амортизації основних засобів.

Керівник самостійно приймає рішення щодо розподілу амортизації протягом терміну служби необоротних активів та кожного року здійснює перегляд прийнятого рішення. Це зумовлено недостовірністю визначеного строку корисного використання об'єкта. Може виникнути така ситуація, що відбувається старіння амортизованих засобів і відрахувань, які були здійсненні на протязі всього періоду його використання недостатньо для повного відновлення. Тому вартість основного засобу обов'язково повинна бути зменшеною до його відновлювальної (розрахункової).

Якщо ж об'єкт основних засобів підлягає продажу, передачі, вибутті у зв'язку з невідповідності технічним характеристикам, то прибуток чи збиток визначається, як різниця між чистою реалізаційною вартістю і залишковою

вартістю. При переоцінці активів в основу нарахування амортизації повинна бути покладена відновлювальна вартість і строк служби, що залишився до списання об'єкту.

Розглядаючи особливості нарахування амортизації в різних країнах було б доцільно звернути увагу на досвід наших сусідів, а саме Угорщини та Польщі.

Регулювання амортизаційних відрахувань в Угорщині здійснюється відповідно до Національного законодавства. В ньому чітко визначено методи та особливості нарахування амортизації. Амортизацію нараховують з початку введення об'єкта в експлуатацію до закінчення строку корисного використання. Особливістю є те, що в Угорщині розрізняють 3 види амортизаційних відрахувань:

- планову (нараховується самим підприємством згідно встановлених темпів і методу);
- понадпланову (нараховується тоді коли балансова вартість активів є значно вищою за ринкову вартість на дату балансу, або якщо ефективність від використання об'єкта значно знизилася);
- одно сумову (використовується коли первісна вартість не є вищою за 100 тис. форинтів (близько 11 000 грн.) і списується одразу після ведення в дію об'єкта);

Найбільш широко використовуваними методами нарахування амортизації є лінійний (списання рівними сумами щороку), дегресивний (в перші роки використання списується більша сума амортизаційних відрахувань), метод множників, прогресивний (сповільнений).

В Угорщині для точності відображення інформації про розрахунок амортизації дозволяється включати в вартість, що амортизується витрати, понесені для підтримання об'єкта основних засобів в робочому стані. Так само, як і в українських підприємствах не нараховується амортизація на лісові угіддя, земельні ділянки, витвори мистецтва, винаходи і т.д. В бухгалтерському обліку цієї країни визначено, що вартість необоротних

активів через амортизаційні відрахування переходить у вартість виробленої (створеної) продукції [17, с. 3-5].

У Польщі законодавчо визначено таких три основних методи нарахування амортизації, як:

- прямолінійний (є найбільш поширений та передбачає нарахування амортизації рівномірно);
- дегресивний (використовується тоді, коли термін використання об'єкта невеликий, а інтенсивне використання об'єкта призводить до його швидкого зношення);
- природний (використання цього методу залежить від фактичного використання активу в процесі виробництва [12, с. 3].

В Німеччині не має конкретно визначеного методу за яким б здійснювалося нарахування амортизації. Найбільш поширеним є метод зменшеного залишку та прямолінійний.

Щодо вибору методу амортизації в американській практиці є досить великий вибір. Керівництво підприємства самостійно визначає строк функціонування та вибір методу яким буде нараховувати величину зносу. Тут береться до уваги також професійність та досвід діяльності щодо даного питання. Варто зазначити, що в системі обліку США можуть переглядатися норми амортизації, але сама оцінка об'єкту перегляду не підлягає. Розвиненість економіки США дає можливість застосовувати на багатьох підприємствах прискорений метод нарахування амортизації. У США прийнятий єдиний коефіцієнт прискореної амортизації - 2,0. Це дає можливість компенсувати втрати від дострокового вибуття активу у зв'язку з моральним зносом.

Для Канади характерний особливий метод нарахування амортизації, а саме метод системи меж. Це дає змогу кожному підприємству самостійно вибрати термін протягом якого буде нараховуватися амортизація, але в максимально-мінімальних встановлених межах [4, с. 65-66]

В Нідерландах та Іспанії норми амортизації не співпадають з нормами передбаченими податковим законодавством.

У Греції амортизація нараховується відповідно до податкового законодавства. Процентні платежі за позиками, що відносяться до створення основних засобів, можуть здійснюватись двома способами:

- 1) шляхом негайного списання;
- 2) шляхом амортизації активів протягом п'яти років.

Для Данії характерним є використання обраного за вибором методу амортизації. Ставки амортизації є окремо визначеними, як для податкового так і для фінансового обліку. Тут як і в багатьох інших країнах найчастіше використовується прямолінійний метод. Капіталізації фінансових витрат на створення власних активів протягом періоду, коли вони стають придатними до використання, в Данії законом не забороняється, але поширеного використання не набула.

Амортизація капіталу в Англії регулюється стандартом SSAP 12, в якому вказано передбачуваний термін служби активу та методи нарахування амортизації, які відповідатимуть реальним умовам.

Однак у зв'язку з податковими правилами Управління податкових зборів Великобританії відхиляються власні норми амортизації компаній, які замінюються стандартними "податковими відрахуваннями". Суми амортизації відображаються в обліку, і як витрати підприємства, і як накопичена амортизація (знос).

У Бельгії використовують лінійний метод нарахування амортизації, а також дегресивний (полягає у зниженні амортизаційних відрахувань) та прогресивний метод.

Є країни в яких законодавчо визначено, яким методом потрібно нараховувати амортизацію. Наприклад в Португалії, можливо, лише використання лінійного методу нарахування амортизації, так як матеріальні активи повинні амортизуватися протягом усього терміну на систематичній основі [10, с. 1-5].

Досвід Франції також є досить цікавим, адже амортизацію тут на щойно придбані протягом року основні засоби нараховуватимуть з дати введення в експлуатацію і тільки в одиничних випадках з дати придбання. Використовується найчастіше прямолінійний метод, але ніколи не вказується ліквідаційна вартість. При чому для того аби розрахувати амортизацію за рік береться 360 днів, а за місяць 30. Ще одною особливістю є те, що на окремі основні засоби нарахування амортизації здійснюється згідно встановленого законодавством порядку. А саме це стосується житлових будинків, торгівельних приміщень, офісів, промислових приміщень, тимчасових споруд з дерева, обладнання та інструментів, мобільних та стаціонарних споруд.

У Франції при використанні прискореного методу амортизації використовують три рівні, які залежать від терміну служби об'єктів основних засобів: якщо строк експлуатації три-чотири роки - 1,5%; п'ять-шість років - 2,0%; понад шість років - 2,5% [9, с. 64-65].

Врахування зарубіжного досвіду обліку для українських підприємств має важливе значення для налагодження активної співпраці з міжнародними компаніями, виходу на світовий ринок товарів, послуг, інформаційних технологій, залученню іноземних інвесторів, капіталу. На нашу думку, незважаючи на існуючі проблеми у реформуванні національної облікової системи, Україна знаходиться на вірному шляху до зближення вітчизняної та зарубіжної практики ведення обліку.

Висновки до 1 розділу

Економічна сутність амортизації в тому, що кошти, вкладені в актив, повинні бути відшкодовані з виручки від реалізації продукції, виготовленої за допомогою цього активу. Особливістю основних засобів є велика вартість придбання та не узгодження часу виготовлення (придбання) їх в одному періоді, а отримання доходу від реалізації продукції в іншому звітному

періоді. Отже в умовах постійної зміни (зростання) цін витрати на виробництво збільшуються, а амортизація нараховується із первісної вартості активу, придбаного в минулому періоді.

Це є визначальною проблемою в обліку вартості вхідних і вихідних амортизаційних потоків вартості активів, які амортизуються. Відповідно до національних підходів в основі розрахунків амортизаційних відрахувань лежить історична (первісна) вартість основних фондів. Однак в умовах інфляції вартість заміни активу буде вище його первісної вартості.

Відомо, що амортизаційна політика формується одночасно і на рівні держави, і на рівні окремого підприємства. Для держави це певна стратегія, яка в подальшому впливатиме на структуру національного господарства. Для підприємства – одна з конкурентних переваг, яка може надати змогу вийти на нові ринки збуту завдяки здатності до ефективного відтворення основних фондів.

При формуванні амортизаційної політики підприємства враховуються наступні фактори:

- стан, структура та питома вага основних засобів, що впливає на розмір амортизаційних відрахувань;
- модель оцінки основних засобів, наприклад, застосування первісної оцінки основних засобів не враховує змін ринкової вартості основних засобів і нарахування амортизації не відображає реального надходження вигод від використання основних засобів;
- дозволені законодавством методи амортизації, що визначаються ПСБО № 7 «Основні засоби», а саме: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий;
- склад та структура основних фондів, що використовуються;
- методи амортизації диференціюються в розрізі активної та пасивної частин основних фондів;
- темпи інфляції, інфляція справляє негативний вплив на реальну вартість накопичених засобів амортизаційного фонду.

Врахування зарубіжного досвіду обліку для українських підприємств має важливе значення для налагодження активної співпраці з міжнародними компаніями, виходу на світовий ринок товарів, послуг, інформаційних технологій, залученню іноземних інвесторів, капіталу. На нашу думку, незважаючи на існуючі проблеми у реформуванні національної облікової системи, Україна знаходиться на вірному шляху до зближення вітчизняної та зарубіжної практики ведення обліку.

РОЗДІЛ 2 АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА-ШЛЯХ ДО ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна характеристика ПАТ «Мотор Січ».

ПАТ «Мотор Січ» існує з 1907 року. До грудня 1915 року завод випускав сільськогосподарські механізми і інструменти, виконував різні види механічної обробки, відливав вироби з чавуну і міді. У грудні 1915 року акціонерне товариство «Дюфлон, Костянтинович і До» («Дека») викупило завод і змінило профіль його виробничої діяльності. Завод почав освоєння виробництва авіаційних двигунів, і в жовтні 1916 року був виготовлений перший 6-циліндровий мотор водяного охолодження «Дека» М-100.

Підприємство створює і освоює в серійному виробництві нові двигуни, кожен з яких став значною віхою в розвитку вітчизняного авіадвигунобудівництва [29].

Акціонерне товариство «Мотор Січ» засновано Фондом державного майна України у вигляді відкритого акціонерного товариства шляхом перетворення суб'єкта підприємницької діяльності державного підприємства «Мотор Січ» відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 березня 1994р. № 216-Р і Наказу Фонду державного майна України від 04 травня 1994р. № 38-АТ і діє відповідно до Законів України «Про підприємство в Україні», «Про власність», «Про підприємництво», «Про господарчі товариства», «Про цінні папери й фондову біржу». У 1995 р. підприємство перетворене у відкрите акціонерне товариство «Мотор Січ». Сьогодні це публічне акціонерне товариство «Мотор Січ».

Підприємство створене з метою виробництва авіаційної техніки, продукції виробнично-технічного призначення, товарів народного споживання, цивільної продукції на основі оптимального використання виробничих потужностей і науково-технічного потенціалу, сільськогосподарської продукції, надання платних послуг населення, ведення

торговельної, комерційної, інвестиційної й зовнішньоторговельної діяльності для одержання прибутку.

Діяльність підприємства спрямована на подальший його розвиток, одержання прибутку на вкладений капітал, як усередині України, так і за її межами.

Статутний фонд підприємства ПАТ «Мотор Січ» становить 280528650 гривень, сформований за рахунок його майна відповідно до діючого законодавства. Статутний фонд розділений на 2077990 простих іменних акцій номінальної вартістю 135 гривень кожна. Акції ПАТ «Мотор Січ» - це випущені цим підприємством цінні папери необмеженого строку, що свідчать про внесення конкретного паю в статутний фонд ПАТ «Мотор Січ».

В даний час ПАТ «Мотор Січ» активно розвиває напрямок зі створення, ремонту, модернізації вертольотів в рамках реалізації програми вертольотобудування. На підприємстві реалізується декілька напрямків з даної тематики: модернізація вертольотів типу Мі-8 в профіль Мі - 8МСБ шляхом установки нових двигунів ТВ3-117ВМА-СБМ1В 4Е серії власної розробки; модернізація вертольотів Мі-2 в профіль Мі-2МСБ шляхом установки двигунів нового покоління АІ-450М; створення вертольотів МСБ-2, МСБ-6.

Метою діяльності підприємства є виробництво довговічної і надійної техніки, що повною мірою задовольняє вимоги замовника та створює максимальні зручності споживачам.

Безперервне та ефективне функціонування ПАТ «Мотор Січ» забезпечується завдяки чітко спланованій організаційній структурі, керування якою здійснюють операційні директора, в тому числі: технічний директор, директор з виробництва, директор з якості, директор з маркетингу, фінансовий директор, директор з корпоративних прав та інвестиційних проєктів, директор з будівництва та соціального розвитку, директор з управління персоналом, директор зі зв'язків з громадськістю, директор з економічної безпеки, директор з правових питань.

Технічному директору, директору з виробництва та директору з якості підпорядковані виробничі, допоміжні цехи та відділи що безпосередньо пов'язані з проектуванням, розробкою, підготовкою і організацією дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки, з патентування торгових марок.

Директору з маркетингу підпорядковані зовнішньоторговий департамент та експлуатаційно-ремонтний відділ, що займаються збутом продукції, послуг з ремонту та технічному обслуговуванню продукції, що виробляється.

Фінансовому директору підпорядковані фінансово-економічне управління, до складу якого входять фінансовий відділ, планово-економічний відділ, відділ праці та заробітної плати.

До організаційної структури підприємства входить біля 50 основних та допоміжних цехів та понад 50 відділів, що безпосередньо пов'язані з основним виробництвом, а також більш 15 відділів, що не пов'язані з основним виробництвом.

До структурних підрозділів, що не пов'язані з основним виробництвом, відносяться медико-санітарна частина, дошкільні заклади, оздоровчі та спортивні комплекси, будинок культури та інші.

У розпорядженні колективу — 4 кращі в місті дитячі садки, з них 1 - санаторного типу; дитячі оздоровчі і спортивні табори, медсанчастина, обладнана сучасним устаткуванням і укомплектована високопрофесійними медичними кадрами, спортивний комплекс “Мотор Січ”, Будинок культури, система пансіонатів і оздоровчих комплексів на р. Дніпро, Чорному й Азовському морях.

У відповідності до Статуту до складу публічного акціонерного товариства «Мотор Січ» без права юридичної особи з правом відкриття поточних або розрахункових рахунків входять 23 структурних підрозділів, розташованих у різних регіонах України, а також представництва в містах Київ, Делі.

Товариством створено та діють наступні дочірні підприємства:

- Запорізький моторобудівний завод (СМЗ).
- Сніжнянський машинобудівний завод (ВМЗ).
- Лебединський моторобудівний завод (ЛМЗ-1).
- Запорізький машинобудівний завод ім. В. И. Омеляченко.
- Волочиський машинобудівний завод (ВМЗ).
- Лебединський машинобудівний завод (Лмашз).

Для представництва інтересів АТ «Мотор Січ» та з метою активного просування продукції в країни світу, її сервісного обслуговування підприємством створено Київське представництво публічного акціонерного товариства «Мотор Січ». Основними завданнями представництва згідно Положення є:

- оперативне вирішення виробничо-технічних, економічних і комерційних питань Товариства в міністерствах, відомствах, установах, організаціях і підприємствах усіх форм власності в м. Києві;
- активне сприяння розширенню ринків збуту продукції і послуг товариства, підтримання високого іміджу товариства шляхом публікацій у засобах масової інформації, участь у виставках, прес-конференціях тощо.

Індійське представництво має основними цілями згідно Положення :

- активне сприяння розширенню ринків збуту продукції та послуг товариства в Індійському регіоні, а також участь у тендерах від імені товариства;
- встановлення прямих контактів з підприємствами фінансово - промислових груп та об'єднань Індії;
- виконання комплексу заходів з підтримки високого іміджу товариства в Індії;
- забезпечення функціонування системи закупівлі матеріалів, агрегатів та ін. на підприємствах Індії;
- оперативне вирішення виробничо-технічних, економічних та комерційних питань товариства в міністерствах, відомствах, установах,

організаціях та підприємствах всіх форм власності в Індії.

Представництво публічного акціонерного товариства «Мотор-Січ» (Україна) в Республіці Білорусь. Основними цілями відкриття представництва згідно з Положенням є:

- ефективне сприяння реалізації міжнародних договорів Республіки Білорусь про співробітництво в сфері торгівлі, економіки, фінансів, науки і техніки, транспорту, пошуку можливостей для їх подальшого розвитку, вдосконалення форм цієї співпраці, встановлення та розширення обсягу економічної, комерційної та науково-технічної інформації;
- вивчення товарних ринків Республіки Білорусь;
- проведення маркетингових досліджень;
- вивчення можливостей для інвестиційної діяльності в Республіці Білорусь;
- створення іноземних та спільних підприємств;
- сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків між країнами і регіонами;
- представлення та захист інтересів Товариства;
- здійснення діяльності в інших цілях, не заборонених законодавством Республіки Білорусь для представництв комерційних організацій.

У відповідності до Статуту до складу публічного акціонерного товариства «Мотор Січ» без права юридичної особи з правом відкриття поточних або розрахункових рахунків входить відокремлений підрозділ, структурна одиниця-Запорізький моторобудівний завод - головна структурна одиниця Товариства. Напрямки діяльності:

- розробка, підготовка і організація дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки та майна;
- збут авіаційних двигунів на внутрішньому та міжнародному ринках;
- після продажне обслуговування та ремонт авіаційних двигунів,

постачання їх запасними частинами;

- робота по підвищенню ресурсу та строків служби авіаційних двигунів; авіаційна промисловість;
- будівництво повітряних і космічних літальних апаратів, торгівля літальними апаратами і комплектуючими виробами до них;
- будівництво, технічне обслуговування і ремонт вертольотів, літаків і устаткування для апаратів цього класу;
- функціонування авіаційної транспортної інфраструктури; виробництво, монтаж та установка двигунів і турбін; виробництво автомобільного транспорту, двигунів для автомобілів; виробництво двигунів, генераторів і трансформаторів;
- проектування, підготовка та організація дослідного і серійного виробництва автомобільних, сільськогосподарських, суднових, промислових, спеціального й іншого призначень двигунів внутрішнього згоряння й агрегатів на їхній базі та інше.

Запорізький машинобудівний завод ім. В. І. Омельченка - структурна одиниця товариства. Напрямки діяльності:

- випробування авіаційних двигунів;
- збирання й випробування газотурбінних електростанцій ЕГ-1000 й ЕГ- 6000;
- випробування газотурбінних приводів Д-336, АІ-336 потужністю 6,3; 8 МВт;
- випробування двигунів Д-18Т; виготовлення лопаток; ливарне виробництво.

Предметом діяльності цієї структурної одиниці згідно Положення є:

- розробка, підготовка і організація дослідного та серійного виробництва авіаційних двигунів, авіаційної техніки та майна;
- робота з підвищення ресурсу і термінів служби авіаційних двигунів;
- випробування великогабаритних авіаційних та інших

газотурбінних двигунів;

– розробка, виробництво і збут споживчих товарів і цивільної продукції на внутрішньому та міжнародному ринках.

Сніжнянський машинобудівний завод - структурна одиниця Товариства.

Його напрямки діяльності:

– виробництво лопаток газотурбінних двигунів;

– виробництво деталей та вузлів для гірничо-шахтного обладнання;

– виробництво товарів народного споживання, серед яких виділяються сільськогосподарська техніка та обладнання для комунальних служб.

Предметом діяльності ПАТ «Мотор Січ» згідно Положення є:

- підготовка та організація дослідного і серійного виробництва деталей і складальних одиниць для авіаційних двигунів, авіаційної техніки;

- розробка, виробництво і збут на внутрішньому та міжнародному ринках товарів народного споживання і цивільної продукції промислового, виробничо-технічного та спеціального призначення;

- маркетингові дослідження та аналіз тенденцій розвитку ринку продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання та інтелектуальної власності;

- проведення рекламно-виставкових заходів.

Напрямами діяльності Волочиського машинобудівного заводу, як структурної одиниці є :

- забезпечення авіадвигунів багатотиражними деталями і метизами; створення технологічної оснастки; ремонт двигуна AI-20 і його модифікацій;

- виробництво електростанцій ЕГ-1000МС, ПАЕС-2500; виготовлення та збирання енерго приводів ЕТЕ-МС-2,5; AI-2500М; виробництво товарів народного споживання, серед яких виділяються широкий асортимент глушників до легкових автомобілів і сільськогосподарське обладнання.

Предметом діяльності згідно Положення є:

- виробництво і збут товарів народного споживання та електростанцій на внутрішньому і міжнародному ринках;
- забезпечення сервісного і гарантійного обслуговування продукції, що поставляється;
- маркетингові дослідження та аналіз тенденцій розвитку ринку продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання, електростанцій та інтелектуальної власності; проведення рекламно-виставкових заходів.

Основним видом діяльності ПАТ «Мотор Січ» є авіаційна промисловість; виробництво електротехнічних машин, обладнання, апаратури та виробів виробничого призначення; ремонт цивільних літаків, вертольотів, їх обладнання та авіаційних двигунів. ПАТ «Мотор Січ» одне з декількох у світі підприємств та єдине підприємство в Україні, що має закінчений цикл виробництва двигунів, а також таке, що забезпечує весь цикл ремонту, випробування та обслуговування двигунів.

В цілому, у 2015-2017 роках на АТ «Мотор Січ» (материнська компанія) мала місце тенденція зростання доходів від реалізації товарів, робіт, послуг. Але якщо розглядати кожний рік окремо, то у 2015 році порівняно з 2014 роком отримано зростання доходів від реалізації на 41,5%, у 2016 році порівняно з 2015 роком - падіння на 24,7%, у 2017 році порівняно з 2016 роком - зростання на 43,8% [2-6].

За три роки дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 53,1%.

У той же час питома вага виробничої собівартості реалізованої продукції у доході неухильно зростала з 35,8% у 2015р. до 44,4% у 2017р.

Виробничо-господарська діяльність підприємства у 2017 році відбувалась у складних економічних та політичних умовах, в умовах подальшого падіння курсу національної валюти. У 2017 році зросли ціни на матеріали, комплектуючі вироби (індекс цін виробників промислової продукції в Україні за 2017 рік склав 116,5%), енергоносії (ціни на природний

газ порівняно з 2016 роком зросли на 15,7%).

У 2018 році відбулися зміни в організаційній структурі АТ «Мотор Січ»: відчуження акцій відокремленого підрозділу Оршанського авіаремонтного заводу. Це суттєво вплинуло на показники якості персоналу та фонд оплати праці підприємства:

- штатних працівників облікового складу середньооблікова чисельність – 231321 (осіб);
- середня чисельність позаштатних працівників – 574 (осіб);
- фонд оплати праці за 2018 рік – 2 737 390,1 тис.грн.

Тоді як фонд оплати праці у 2017 році складав 2327215,9 грн.

У 2018 році у порівнянні 2017 роком відбулося збільшення фонду оплати праці на 410174,2 грн. за рахунок збільшення окладів та тарифів.

За категоріями структура промислово-виробничого персоналу склалася таким чином: 36,3% виробничих робітників, 20,1% - допоміжних робітників, 35,9% - ІТП, 4,9% - ВТК і 2,8% - інших категорій.

Якісні показники персоналу: освітня структура промислово-виробничого персоналу, в %: Вища – 35 Середня-спеціальна – 20,6 Професійно-технічна – 19,9 Середня – 24,5. Серед працівників підприємства – 30 кандидатів наук.

Вікова структура персоналу, в %: до 30 років – 26,2; 31-40 років – 22,6; 41-50 років – 18,1; 51-55 років – 10,8; 56-60 років – 10,1; старше 60 років – 12,2. Середній вік на підприємстві – 42,5 роки.

Організація оплати праці спрямована на забезпечення винагороди працівників за працю, залежно від складності та умов виконуваної роботи, професійно ділових якостей, результатів праці і господарської діяльності структурного підрозділу, у яких робітники безпосередньо працюють. Постійно ведеться аналіз середньої заробітної плати всіх категорій працівників, відсотка виконання норм виробітку, чисельності працівників.

Проте підприємство не має заборгованості з виплати заробітної плати та оплати податків у бюджет і позабюджетні фонди. В основі кадрової

політики АТ «Мотор Січ» стоїть принцип наступності поколінь, забезпечення виробництва кваліфікованими робітниками та спеціалістами, збільшення рівня кваліфікації кадрового резерву, оптимізація структури та чисельності працюючих.

У 2018 році працевлаштовані 280 молодих спеціаліста, в тому числі 106 молодих фахівців з вищою освітою, 58 випускників коледжів і 116 випускників вищих профтехучилищ. У 2019 році кадрова політика АТ "Мотор Січ" буде спрямована на оптимізацію структури персоналу, перерозподілу робітників, виходячи з реальної потреби виробництва, підвищення рівня кваліфікації працівників та спеціалістів для виробництва гелікоптерів.

На 31.12.2018 року АТ «Мотор Січ» є учасником наступних об'єднань підприємств:

1. Консорціум «Газотранспортні технології» (ІПН 36825092): юридична адреса - 02068, Україна, м. Київ, вул. Архітектора Вербицького, 1

Головна мета створення та діяльності консорціуму є одержання прибутку в результаті підприємницької діяльності. Державна реєстрація консорціуму здійснена 26.10.2009. Розмір статутного капіталу (СК) консорціуму становить 2000 000,0 грн.

Розподіл часток в статутному капіталі між учасниками консорціуму, станом на 31.12.2018 наступний: - ПАТ «Мотор Січ» володіє часткою вартістю 1 000 000,0 грн. , що становить 50,0% в СК; - ТОВ «Український транспортний союз» володіє часткою вартістю 1 000 000,0 грн. , що становить в 50,0% СК.

2. Корпорація «Науково-виробниче об'єднання «О. Івченко» (ІПН 34948209): юридична адреса – 69068, м. Запоріжжя, проспект Моторобудівників, 15. Державна реєстрація корпорації здійснена 22.02.2007. Розмір статутного капіталу (СК) складає 1 000 000,0 грн. Розподіл часток в статутному капіталі між учасниками корпорації, станом на 31.12.2018 наступний: ПАТ «Мотор Січ» володіє часткою вартістю 500 000, грн, що становить 50,0% в статутному капіталі корпорації; - ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка» володіє часткою вартістю 500 000, грн, що становить 50,0% в

статутному капіталі корпорації. Станом на 31.12.2018 Статутний капітал корпорації не сформовано.

Спільна діяльність, яку підприємство проводить з іншими організаціями, підприємствами, установами, при цьому вказуються сума вкладів, мета вкладів (отримання прибутку, інші цілі) та отриманий фінансовий результат за звітний рік по кожному виду спільної діяльності.

У звітному періоді ПАТ «Мотор Січ» здійснювало спільну діяльність з ТОВ «Запорізький завод споживчих товарів Мотор Січ» відповідно до договору про спільну діяльність № 4646/806-К (виробництво ТНП) від 14.09.2006 та додаткових угод до нього №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Мета спільної діяльності – виробництво та реалізація замків.

В 2018 році проведена робота з поліпшення ефективності використання ресурсів, у тому числі з енергозбереження, зменшено вплив вказаних факторів на ріст собівартості продукції.

Треба зазначити, що негативно на фінансово-господарчу діяльність підприємства вплинули:

- робота Нацбанку України по запровадженню обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті та встановлення обов'язкового продажу 50% валютної виручки;
- часткова втрата зовнішніх ринків збуту;
- довгостроковий процес імпортозаміщення матеріалів та комплектуючих виробів.

Вказані фактори не дозволили підприємству у повному обсягу провести модернізацію виробництва та відволікали його оборотні кошти, що знизило заплановані показники діяльності підприємства.

2.2 Дослідження показників використання основних засобів

Прибуток підприємства, його рентабельність і успіх у конкурентній боротьбі на ринку значною мірою залежать від того, як воно спромоглося розпорядитися своїм капіталом. Ідеться про створення сприятливих умов праці, накопичення й упровадження високоефективних знарядь праці,

прогресивної технології, рівень механізації та автоматизації виробництва, організації й управління ним.

Вагомим фактором успішної діяльності є ефективне використання основних виробничих фондів. Тому пошук резервів подальшого зростання ефективності їх використання підприємством базується на аналізі показників, що характеризують аспекти кругообігу основних виробничих фондів підприємства.

Підприємство ПАТ «Мотор Січ» виділяє наступні групи основних засобів:

група 1 - земельні ділянки;

група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;

група 3 – будинки, споруди, передатні устрої;

група 4 - машини й устаткування у тому числі: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, і/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та кошти для їхнього підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони та рації;

група 5 - транспортні засоби;

група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі);

група 7 – тварини;

група 8 - багаторічні насадження;

група 9 - інші основні засоби;

група 10 - бібліотечні фонди;

група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи;

група 12 - тимчасові (не титульні) споруди;

група 13 - природні ресурси;

- група 14 - інвентарна тара;
- група 15 - предмети прокату;
- група 16 - довгострокові біологічні активи.

ПАТ «Мотор Січ» є унікальним підприємством як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Так, за досліджуваний період загальна сума власного й позикового капіталу зросла на 823 139,0 тис. грн., або на 30%. Більша частина цього капіталу спрямована на збільшення основних засобів (237 556,0 тис. грн. у 2015 р.), додатково вкладено в нематеріальні активи (852,0 тис. грн. – 120%), 67 472,0 тис. грн. – на незавершене капітальне будівництво, 1 013 517,0 тис. грн. на збільшення оборотних активів.

Звернемо увагу на основні показники ефективності використання основних виробничих фондів для здійснення аналізу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Показники ефективності використання виробничого устаткування

Найменування показника	Характеристика	Ступінь використання
Показники екстенсивного використання (за часом)	Характеризують роботу обладнання за часом або за кількістю (охопленням); кількість обладнання; відпрацьований час; коефіцієнт змінності роботи устаткування; структура парку машин і обладнання	Календарний, режимний, можливий, плановий, фактичний фонди часу
Показники інтенсивного використання (за потужністю)	Пов'язані з його виробітком (випуск продукції за 1 машино-годину), тобто визначають рівень використання потужності обладнання, його продуктивність	Календарна, режимна, можлива, планова, фактична ефективність, продуктивність, потужність, завантаженість

Джерело: побудовано на основі опрацювання джерел [1; 3;].

Наведена таблиця надасть змогу здійснити комплексний ґрунтовний аналіз показників основних виробничих фондів з урахуванням обмеження статистичного забезпечення.

Одним з найважливіших чинників збільшення обсягу виробництва

продукції є забезпеченість основними виробничими фондами в необхідній кількості й асортименті, а також повне та ефективне їх використання.

Використовуючи дані форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», відобразимо наявність, рух і структуру основних засобів по підприємству за 2015–2017 рр. (табл. 2.2–2.5).

Таблиця 2.2 Структурні та динамічні показники основних засобів у 2015 р. ПАТ «Мотор Січ»

Група основних засобів	Наявність на початок року		Прибуло за рік		Вибуло за квартал		Чиста балансова вартість на 31.12.2015	
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %
Будівлі і споруди	719318,0	39,5	54861,0	30,5	19333,0	43,3	754846,0	38,6
Машини й обладнання	656792,0	36,0	46042,0	25,6	12006,0	26,9	690828	35,3
Виробничий і господарський інвентар	107075,0	5,9	8457,0	4,7	2332,0	5,2	113200	7,6
Малоцінні необоротні матеріальні активи	195820,0	10,7	39852,0	22,2	8303,0	18,6	227369	11,6
Інші засоби	143964,0	7,9	30469,0	17,0	2719,0	6,1	171714	6,9
Всього	1822969,0	100	179681,0	100	44693,0	100	1957957,0	100

Джерело: побудовано за даними ПАТ «Мотор Січ».

Відповідно до даних табл. 2.2. констатуємо, що значну частку основних засобів підприємства становлять будівлі і споруди – питома вага 39,5% на початку року, машини і обладнання – 36% на початку року.

Найбільше прибуває за вартісним показником також у будівлі і споруди, машини і обладнання та малоцінні необоротні матеріальні активи. Загалом у 2015 р. прибуло в основні засоби на суму 179 681,0 тис. грн., показники вибуття пропорційно відповідають структурі прибуття за вартістю основних засобів підприємства.

За показниками чистої балансової вартості у 2015 р. питома вага будівель і споруд становила більше ніж 50%, машин і обладнання – 24,5%.

Розглянемо аналогічні дані за 2016 р. (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3 Структурні та динамічні показники основних засобів у 2016 р. ПАТ «Мотор Січ»

Група основних засобів	Наявність на початок року		Переоцінка тис. грн	Прибуло за рік		Вибуло за рік		Чиста балансова вартість на 31.12.2016	
	тис. грн	пит. вага, %		тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %
Будівлі і споруди	754846,0	38,6	299681,0	48567,0	23,2	20095,0	41,5	1082999	52,5
Машини й обладнання	690828	35,3	511879,0	74840,0	35,8	12265,0	25,3	1265282	26,2
Виробничий і господарський інвентар	113200	7,6	80037,0	32108,0	15,4	2339,0	4,8	223006	10,7
Малоцінні необоротні матеріальні активи	227369	11,6	223504,0	42965,0	20,5	11553,0	23,9	482285	3,9
Інші засоби	171714	6,9	82544,0	10681,0	5,1	25271,0	52,2	239668	4,2
Всього	1957957,0	100	1197645,0	209161,0	100	48417,0	100	3293240	100

Джерело: побудовано за даними ПАТ «Мотор Січ».

Проаналізувавши дані табл.2.2.,варто зазначити, що вартість основних засобів за 2016 р. зменшилась на 1335283 тис. грн.

На початок і на кінець року найбільшу питому вагу мають будівлі, споруди (38,6% і 52,5% відповідно). З введених основних засобів за рік 35% мають машини й устаткування – у зв'язку з введенням в дію нової електростанції. Дослідимо показники за 2017 р. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 Структурні та динамічні показники основних засобів у 2017 р. ПАТ «Мотор Січ».

Група основних засобів	Наявність на початок року		Переоцінка тис. грн	Прибуло за рік		Вибуло за рік		Чиста балансова вартість на 31.12.2017	
	тис. грн	пит. вага, %		тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Будівлі і споруди	1082999	37,0	314576,0	93288,0	20,0	28176,0	46,0	1462687	44,6
Машини й обладнання	1265282	35,5	554703,0	221338,0	47,4	5770,0	9,4	2035553	34,6
Виробничий і господарський інвентар	223006	5,7	76433,0	19651,0	4,2	596,0	1,0	318494	5,2
Малоцінні необоротні матеріальні активи	482285	12,2	272527,0	68469,0	14,7	13905,0	22,7	809376	3,4
Інші засоби	239668	9,6	108735,0	64642,0	13,8	12789,0	20,9	400256	12,2
Всього	3293240	-	1326974,0	467388,0	-	24208,5	-	5026366	-

Джерело: побудовано за даними ПАТ «Мотор Січ».

З табл. 2.4 видно, що приріст основних засобів у 2017 р. становив 1733126 тис. грн. Найбільш питому вагу в загальній вартості основних засобів мають будівлі і споруди, машини й обладнання. Прибуло протягом року найбільше машин і устаткування, а вибуло – будівель і споруд (47% і 46% відповідно).

Виходячи з того, що показники зносу на підприємстві не погіршуються, відбувається переоцінка первісної вартості основних засобів, тобто тенденції до старіння обладнання на підприємстві перебувають на стабільному рівні. Негативним є те, що темп зростання невиробничих основних засобів перевищує темп зростання виробничих.

Розглянемо показники коефіцієнтів стану основних засобів на підприємстві за досліджуваний період (табл. 2.5).

Основні засоби використовують не менше ніж на 92% за всіма об'єктами, оновлюються не більше ніж на 45% (транспортні засоби у 2017 р.) і не менше ніж на 8% (будівлі і споруди у 2017 р.). Показники зносу сягають від 13% (будівлі і споруди у 2017 р.) до 80% (малоцінні необоротні основні засоби у 2017 р.).

Таблиця 2.5 Динаміка коефіцієнтів стану основних засобів ПАТ «Мотор Січ»

Коефіцієнт зносу	Коефіцієнт оновлення	Коефіцієнт використання	Об'єкт
2015 р.			
0,13	0,11	0,985	Будівлі, споруди
0,29	0,29	0,991	Машини та обладнання
0,38	0,23	0,930	Транспортні засоби
0,25	0,17	0,997	Інші ОЗ
0,8	0,27	1,00	Малоцінні необоротні
2016р.			
0,187	0,081	0,996	Будівлі, споруди
0,317	0,265	0,985	Машини та обладнання
0,385	0,215	0,925	Транспортні засоби
0,250	0,287	0,998	Інші ОЗ
0,704	0,327	1,00	Малоцінні необоротні
2017 р.			
0,211	0,096	0,966	Будівлі, споруди
0,346	0,233	0,991	Машини та обладнання
0,377	0,450	0,938	Транспортні засоби
0,269	0,176	0,976	Інші ОЗ
0,702	0,340	1,00	Малоцінні необоротні

Розглянемо більш детально коефіцієнти за окремими видами основних засобів ПАТ «Мотор Січ» (рис. 2.1).

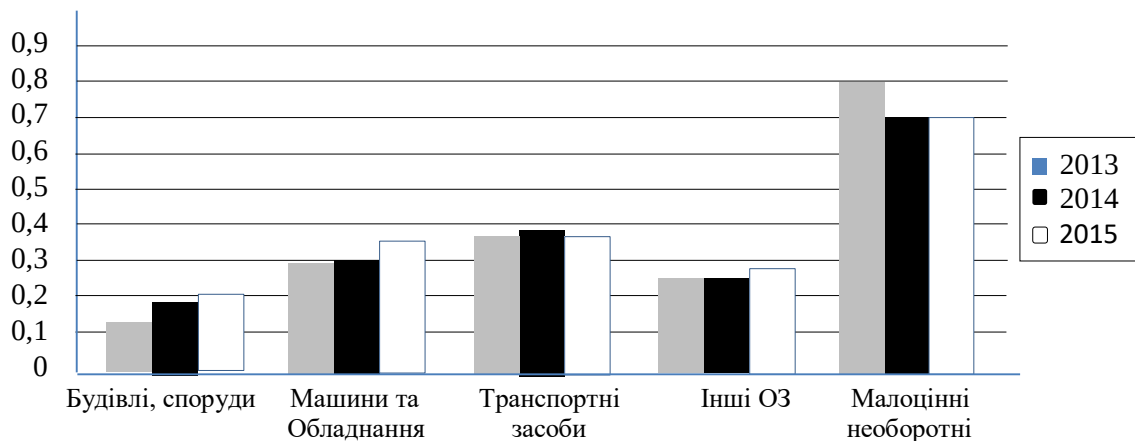

Рисунок 2.1 – Коефіцієнти зносу за видами основних засобів ПАТ «Мотор Січ»

Таким чином, коефіцієнт зносу зростає за будівлями і спорудами, машинами та обладнанням. Проте, за транспортними засобами є стабільним, а за категорією інших основних засобів зростає у 2015 р. За малоцінними необоротними активами коефіцієнт зносу знижується у 2015–2017 рр.

Таким чином, рівень механізації праці на підприємстві стрімко зростає у 2016 р. до рівня 1,5 та знижується у 2017 р. до рівня 1,11.

Як бачимо, стан основних виробничих засобів покращився. Показник фондомісткості має тенденцію до падіння (на 74% зменшилась фондомісткість у 2015 р. порівняно з попереднім, фондоозброєність у всі періоди збільшується, адже зростає значення первісної вартості основних засобів. Так, у 2015 р. було придбано газоперекачувальний агрегат ГПА-К/5,5–ГТП/6,3С. Як свідчать результати аналізу, обладнання вчасно ремонтується, тому має такі високі показники коефіцієнта зносу та оновлення. Фондовіддача також збільшується, адже зростання обсягу виробництва випереджає зростання вартості основних засобів. Проте, рівень механізації праці залишається за роками нестабільним.

2.3 Аналіз амортизаційних надходжень ПАТ «Мотор Січ»

Розглянемо амортизаційну політику досліджуваного підприємства, що є постійним стабільним інструментом відновлення основних виробничих фондів. Так, за даними ПАТ «Мотор Січ», амортизаційна політика здійснюється такими методами амортизації (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 Амортизаційна політика ПАТ «Мотор Січ»

Об'єкти	Метод нарахування амортизації
Основні засоби	Прямолінійний
На об'єкти, що належать до малоцінних необоротних активів, використовуваних для потреб об'єктів соціальної сфери	У розмірі 100% у момент їх введення в експлуатацію

На об'єкти, що належать до малоцінних необоротних активів, використовуваних для потреб основного виробництва	Виробничий
На інші об'єкти, що належать до малоцінних необоротних активів	У розмірі 50% у момент їх введення в експлуатацію і 50% у момент списання з балансу

Отже, обсяги амортизаційних відрахувань у 2016 р. зросли на 17,6%, а у 2017 р. – на 26,07%, що є позитивним явищем. Проте, в умовах зростання інфляції коштів усе ж таки не вистачає на потреби підприємства у сфері пришвидшення процесів оновлення основних засобів.

Під час аналізу основних виробничих фондів підприємства вагомим показником вважають їх склад за віковою ознакою.

Для характеристики вікового складу устаткування складемо табл. 2.7. Досліджуючи віковий склад обладнання, треба зважити на те, що термін експлуатації обладнання на ПАТ «Мотор Січ» становить до 7 років. Як бачимо з табл. 2.7, на підприємстві порівняно нове обладнання, що сприяє операційній стійкості підприємства.

Таблиця 2.7 Віковий склад устаткування ПАТ «Мотор Січ» на 01 січня 2017 р.

Вид обладнання	Вікова група, роки							Всього
	До 1 року	1–3	3–5	5–7	7–15	15–20	Понад 20	
Авіаційні двигуни	1	6	3	-	-	-	-	10
Турбогвинтові двигуни	1	3	2	-	-	-	-	6
Турбореактивні двоконтурні двигуни	-	4	5	-	-	-	-	9
Турбогвинтовентиляторні двигуни	-	-	3	1	1	-	-	5
Газотурбінні приводи (ГТП)	3	3	3	-	-	-	-	9
Газотурбінні електростанції	1	1	6	2	-	-	-	10
Двигуни внутрішнього згорання	3	3	-	-	-	-	-	6
Всього	9	20	22	3	1	-	-	55
Питома вага, %	16	37	40	5	2			100

Дані, наведені в табл. 2.7, дають змогу визначити середній вік обладнання загалом, так і окремих його видів за формулою:

$$t_{cp} = \frac{\sum t_i \cdot q_i}{Q}, \quad (2.1)$$

де t_{cp} – середній термін служби устаткування;

t_i – середній період за роками;

q_i – загальна кількість одиниць обладнання.

Маємо:

$$t_{cp} = 2,9 \text{ роки}$$

Таким чином, середній вік обладнання на ПАТ «Мотор Січ» становить 2,9 року, що характеризується як середнє значення для промислових підприємств. На наступному етапі доцільно оцінити показники забезпечення й ефективність використання саме виробничих основних засобів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 Показники аналізу основних виробничих засобів ПАТ «Мотор Січ»

Показник	Скоро- чено	На 30.06.2015	На 30.06.2016	На 30.06.2017	Абсолютне відхилення, +/- (2015– 2017)	Відносне відхилення, % (2015/2017)%
Показники забезпечення підприємства основними виробничими фондами						
1. Фондомісткість	Фм	2,2	1,5	1,1	-0,4	73,0
2. Фондоозброєність	Фз	91,0	97,0	107,0	10,0	110,0
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	Кр	0,25	0,21	0,18	-0,03	85,0
Показники стану основних виробничих фондів						
4. Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів	Кз	-0,58	-0,58	-0,57	0,01	-98,0
5. Коефіцієнт придатності основних виробничих засобів	Кп	1,58	1,58	1,57	-0,01	99,0
6. Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів	Ко	0,02	0,04	0,02	-0,02	98,0
7. Коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів	Кв	0,06	0,06	0,03	-0,03	98,0

8. Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів	Кпр	0,02	0,03	0,01	-0,02	98,0
Показники ефективності використання основних виробничих фондів						
9. Фондовіддача	Фв	0,5	0,6	0,9	0,19	148,0
10. Рентабельність основних виробничих засобів	Р	0,5	0,6	0,9	0,3	3,0

За даними ПАТ «Мотор Січ», обсяги амортизаційних відрахувань у 2016 р. становили 850296грн. та зменшилися в 2017 році до 804089грн. або по співставленню з 2016 р. на 5,4%. Загальна вартість основних засобів збільшилася та становила у 2017 р. - 11414431грн. у порівнянні з 2016р. - 10314832грн., що вказує на процес оновлення основних засобів та є позитивним явищем. Проте, в умовах зростання інфляції коштів усе ж таки їх не вистачає на потреби підприємства у сфері пришвидшення процесів оновлення основних засобів.

Частка залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна поступово зменшується та сягає критичної позначки (0,2–0,3). Реальний виробничий потенціал підприємства низький, і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Як бачимо, значення коефіцієнта придатності обладнання постійне і досить високе, тобто підприємство піклується про стан свого обладнання. Усе обладнання підприємства придатне до експлуатації.

Частка введених основних виробничих фондів є низькою, тобто оновлюється обладнання майже екстенсивно. Вибуття основних засобів відбулося внаслідок ліквідації у зв'язку з тим, що вони перестали відповідати критеріям визнання активом, а також унаслідок продажу, безвідплатної передачі. Позитивною в діяльності підприємства є те, що вартість введених у дію основних засобів перевищує вартість основних засобів, які вибули.

Згідно додатків А і Б варто зазначити, що на підприємстві відбулося збільшення майна підприємства на 4 496 506 тис. грн.. в 2016 році та на 3992425 тис. грн. в 2017р., що у відносних величинах складає 21,8% та 15,8%

відповідно. Аналіз змін у питомій вазі свідчить, що істотних змін не відбулося протягом двох років. А саме, частка необоротних активів в 2016р. зменшилась на 1,63% і на 0,98% у 2017р. на користь оборотних активів. При цьому, в 2016 році спостерігається позитивна динаміка щодо зменшення на 2,55% питомої ваги дебіторської заборгованості за розрахунками, при зростанні грошових коштів та їх еквівалентів на 3,19% та запасів на 1,61%. Вже в 2017 році питома вага запасів в структурі оборотних коштів зменшилась на 3,59%, а дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги зросли на 6,49%.

У 2016 році збільшення майна ПАТ «Мотор Січ» було забезпечено зростанням власного капіталу на 2130135 тис. грн. та довгострокових зобов'язань на 2060053 тис. грн. Хоча за питомою вагою доля власного капіталу зменшилась на 3,78% до 64,68%. В 2017 році зростання майна відбулося більшою часткою за рахунок зростання власного капіталу на 3066291 тис. грн. і питома вага його склала на кінець 2017 року 66,28%., що на 2,18% менше ніж на початок 2016 рік, але більше на 1,67% ніж на початок 2017р. При цьому спостерігається зменшення в порівнянні з 2016 роком як довгострокових зобов'язань на 0,58% так і поточних зобов'язань 1,06%.

Отже, можна зробити висновок, що баланс ПАТ «Мотор Січ» як в 2016р. так і в 2017р. є позитивним за такими основними ознаками: зростання валюти балансу; зростання темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів; перевищення власного капіталу над позиковим і збільшення темпів його зростання над залученим; перевищення частки власних оборотних коштів понад 10%. Можна стверджувати, що підприємство є фінансово стійким і достатньо незалежним від зовнішніх кредиторів. Оцінка фінансово-економічного стану неможлива без порівняльного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

В економічних та політичних умовах, в умовах подальшого падіння курсу національної валюти, у 2017 році зросли ціни на матеріали, комплектуючі вироби (індекс цін виробників промислової продукції в Україні за 2017 рік склав 116,5%), енергоносії (ціни на природний газ порівняно з 2016

роком зросли на 15,7%). Проведена робота з поліпшення ефективності використання ресурсів, у тому числі з енергозбереження, зменшила вплив вказаних факторів на ріст собівартості продукції. Також негативно на фінансово-господарську діяльність підприємства вплинули:

- робота Нацбанку України по запровадженню обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті та встановлення обов'язкового продажу 50% валютної виручки;
- часткова втрата зовнішніх ринків збуту;
- довгостроковий процес імпортозаміщення матеріалів та комплектуючих виробів.

Вказані фактори не дозволили підприємству у повному обсягу провести модернізацію виробництва та відволікали його обігові кошти [35].

Для оцінки інтенсивності та ефективності виробництва використовують показники рентабельності, або прибутковості. Вони повніше, ніж прибуток, характеризують кінцеві результати діяльності, оскільки їх величина показує співвідношення прибутку з наявними або використаними ресурсами.

Підприємство вважається рентабельним, якщо в результаті реалізації продукції воно покриває свої витрати і отримує прибуток. Але сума прибутку і рівень рентабельності, як правило, змінюються не в рівній пропорції, а іноді в різних напрямках: прибуток може збільшуватися швидшими темпами, ніж рентабельність. Показники рентабельності характеризують ефективність поточних затрат підприємства, пов'язаних з виробництвом та реалізацією як усієї продукції, так і окремих її видів. У той же час ці показники відображають рівень використання всіх коштів підприємства, як авансованих у даному виробничому циклі, так і спожитих у ньому.

Аналіз показників рентабельності має важливе значення. Його дані використовуються для вибору варіантів формування асортименту та структури продукції, оцінки можливостей додаткового прибутку шляхом збільшення випуску більш рентабельних виробів, як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення. Аналіз необхідний для узагальнюючої оцінки

рівня рентабельності підприємства і визначення основних напрямів пошуку резервів підвищення його ефективності. Аналіз передбачає оцінку показників рентабельності, вивчення їх динаміки та визначення резервів зростання рентабельності.

Оцінка показників рентабельності проводиться методом порівняння фактичного їх рівня з плановим, прогнозованим. Окрім того, порівнюють фактичні темпи зростання показників з темпами зростання, передбаченими планом, прогнозом.

В додатку В представлений аналіз показників прибутковості та рентабельності ПАТ «Мотор Січ».

Висновок до розділу 2

Отже можна констатувати, що за останні два роки відбулися значні зміни в прибутковості підприємства. А саме значно зменшилась прибутковість в 2016 році, але вже в 2017 більшість показників змінювались в сторону збільшення, що говорить про покращення результативності діяльності підприємства.

За даними ПАТ «Мотор Січ», обсяги амортизаційних відрахувань у 2016 р. становили 850296грн. та зменшилися в 2017 році до 804089грн. або по співставленню з 2016 р. на 5,4%. Загальна вартість основних засобів збільшилася та становила у 2017 р. - 11414431грн. у порівнянні з 2016р. - 10314832грн., що вказує на процес оновлення основних засобів та є позитивним явищем. Проте, в умовах зростання інфляції коштів усе ж таки їх не вистачає на потреби підприємства у сфері пришвидшення процесів оновлення основних засобів.

Частка залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна поступово зменшується та сягає критичної позначки (0,2–0,3). Реальний

виробничий потенціал підприємства низький, і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Як бачимо, значення коефіцієнта придатності обладнання постійне і досить високе, тобто підприємство піклується про стан свого обладнання. Усе обладнання підприємства придатне до експлуатації.

Частка введених основних виробничих фондів є низькою, тобто оновлюється обладнання майже екстенсивно. Вибуття основних засобів відбулося внаслідок ліквідації у зв'язку з тим, що вони перестали відповідати критеріям визнання активом, а також унаслідок продажу, безвідплатної передачі. Позитивною в діяльності підприємства є те, що вартість введених у дію основних засобів перевищує вартість основних засобів, які вибули.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.

3.1 Амортизаційна стратегія розвитку підприємства

Амортизаційна політика, як будь-яка політика має свою стратегію і тактику. Стратегія амортизаційної політики сполучає в собі цілі і методи довгострокового характеру і направлена на ліквідацію причин, що породили недоліки в процесі відшкодування і відтворення основного капіталу. Мета амортизаційної стратегії полягає в тому, щоб змінити темпи і спрямування інвестиційного процесу в економіці підприємства і вивести її на траєкторію довгострокового економічного зростання, причому досягнення цього можливо

тільки шляхом структурно – технологічній перебудови промислового виробництва, за рахунок селективного підходу до галузей і напрямом в них засобів, накопичених за допомогою амортизації [1].

Кожне підприємство має можливість індивідуалізувати свою амортизаційну стратегію, враховуючи конкретні фактори, що обумовлюють порядок її формування. На думку В. М. Козаченко, О. В. Романенко, амортизаційну стратегію підприємства визначають макроекономічні, мікроекономічні та специфічні чинники [42]. Можна зазначити, що запропоновані чинники є дійсно дуже важливими в процесі формування амортизаційної політики, їх доцільно враховувати в процесі загального управління необоротними активами та для підвищення ефективності амортизаційної політики на підприємстві, яка може зазнавати певних змін в умовах дії зазначених факторів. Недостатня увага до проблем оновлення основних засобів на підприємстві веде до подальшого погіршення його стану. Останнім часом суттєво зросли права підприємств по формуванню та використанню амортизаційних відрахувань.

Що стосується амортизації основних засобів, як складову формування амортизаційної стратегії, то її можна охарактеризувати наступним чином:

- 1) амортизація основних засобів – це досить тривалий процес перенесення частини вартості основних засобів на виробничі витрати;
- 2) амортизація часто є однією з самих великих статей витрат в бюджеті інвестицій;
- 3) сума амортизації зменшує податкові зобов'язання суб'єктів господарювання;
- 4) внаслідок того, що амортизація є не грошовими витратами і ніякі кошти не виходять за межі підприємства, суб'єкт господарювання отримує можливість використовувати ці кошти.

Тому вибір амортизаційної стратегії ПАТ «Мотор Січ» потребує стратегічного підходу, адже амортизаційний процес займає тривалий період,

впливає на численні економічні показники і піддається впливу факторів зовнішнього середовища.

Згідно п. 29, 30 МСБО 16 до всіх основних засобів підприємства застосовується модель собівартості, тобто після визнання активом об'єкт основних засобів враховується за його собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності. Собівартість об'єкта основних засобів підлягає визнанню як актив тільки в тому випадку, якщо: існує ймовірність того, що підприємство одержить пов'язані з даним об'єктом майбутні економічні вигоди; собівартість даного об'єкта може бути вірогідно оцінена; його вартість перевищує 6 000 грн.

Собівартість об'єкта основних засобів містить у собі: ціну придбання за винятком торговельних знижок і повернень; імпорتنі мита; податки, що не відшкодовуються; будь-які прямі витрати, які відносяться до доставки активу в місце його використання та приведенню в стан, що забезпечує його функціонування відповідно до намірів керівництва підприємства. Всі об'єкти основних засобів, придбані, отримані або зроблені самостійно, але не введені в експлуатацію, відображаються на рахунках капітального будівництва та придбання (виготовлення) основних засобів. Після фактичного введення в експлуатацію об'єкти або їхні компоненти, що входять до складу пускового комплексу, переводяться на відповідні рахунки основних засобів. До введення в експлуатацію об'єкти (компоненти) визнаються кваліфікаційними активами за умови, що період їхнього створення перевищує 365 днів.

У такому випадку до складу собівартості основних засобів ПАТ «Мотор Січ» відповідно до вимог МСФЗ включаються фінансові витрати, пов'язані зі створенням такого кваліфікаційного активу. Об'єкти основних засобів, які були придбані (побудовані) з метою продажу, класифікуються як товари для перепродажу й враховуються відповідно до МСФЗ 5 «Необоротні активи, утримувані для продажу й припинення діяльності». Наступні витрати, що відносяться до об'єкта основних засобів, що вже був визнаний, збільшують його балансову вартість, якщо передбачається одержання майбутніх

економічних вигід, що перевищують спочатку розраховані нормативні показники існуючого об'єкта основних засобів.

Підприємство розділяє витрати, пов'язані з основними засобами, на наступні види: утримання та техобслуговування; поточний ремонт; капітальний ремонт; модернізація.

Витрати на утримання та техобслуговування основних засобів пов'язані з підтримкою об'єкта в працездатному стані і не стосуються ремонту, відновлення та заміни. Дані витрати не капіталізуються й визнаються як витрати періоду.

Поточний ремонт є основним видом ремонту, спрямованим на підтримку працездатності об'єктів основних засобів. Поточний ремонт виконується для забезпечення або відновлення працездатності об'єкта основних засобів і полягає в заміні або відновленні окремих його частин. Поточний ремонт здатний забезпечити безвідмовну роботу об'єкта основних засобів протягом усього міжремонтного періоду і дозволяє тривалий час не прибігати до дорогого капітального ремонту. Витрати на поточний ремонт основних засобів включають, в основному, витрати на заробітну плату та вартість видаткових матеріалів, але можуть також включати й вартість невеликих частин (компонентів). Витрати, понесені в ході таких ремонтів, відносяться на витрати періоду по мірі їх виникнення. Підприємство ПАТ «Мотор Січ» не визнає в складі балансової вартості об'єктів основних засобів витрати на їх поточний ремонт.

Капітальний ремонт - це ремонт устаткування із заздалегідь установленим міжремонтним періодом, при якому, як правило, проводиться повне розбирання агрегату, заміна й відновлення всіх зношених деталей, вузлів та інших елементів конструкції, складання, вивірка, регулювання та випробування устаткування вхолосту і під навантаженням. До складу робіт з капітального ремонту можуть входити роботи з модернізації.

Обґрунтовуючи множину методів оновлення основних виробничих фондів для ПАТ «Мотор Січ», встановлено, що зазначене можна здійснити за

допомогою постійних (амортизація) та тимчасових методів, таких як: ремонт, лізинг, аутсорсінг та кредитування, – що є наразі найдоступнішими за всіма параметрами. Обґрунтовуючи множину методів оновлення основних виробничих фондів для ПАТ «Мотор Січ», встановлено, що зазначене можна здійснити за допомогою постійних (амортизація) та тимчасових методів, таких як: ремонт, лізинг, аутсорсінг та кредитування, – що є наразі найдоступнішими за всіма параметрами.

В Україні вже достатньо розповсюдженим методом оновлення основних виробничих фондів є лізинг (англ. leasing — оренда, майновий найм) — підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізинг одержувачу майна.

Аутсорсінг тільки починає набирати обертів в Україні, що пов'язано зі значними ризиками його використання в частині комерційних ризиків не одного, а вже як мінімум двох учасників діяльності. Але його ефективність неодноразово була доведена зарубіжним досвідом.

За визначенням Хейвуда Дж. Б., аутсорсінг — це передача організацією на підставі договору певних бізнес-процесів або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії — зовнішньому постачальнику, що спеціалізується у відповідній галузі [23].

Модернізація об'єкта основних засобів приводить до:

- підвищення продуктивності об'єкта основних засобів;
- збільшення строку корисного використання такого активу (у порівнянні із строком, встановленим при первісному визнанні такого об'єкта);
- скорочення витрат на утримання, технічне обслуговування та ремонт такого активу;
- доведення характеристик об'єкта основних засобів до рівня, встановленого вимогами чинного законодавства.

Амортизація основних засобів розраховується прямолінійним методом відповідно до строків корисної служби, встановленими технічним персоналом

підприємства. Використання прямолінійного методу припускає, що економічні вигоди від використання основних засобів розподіляються рівномірно в кожний період нарахування амортизації. Для цілей розрахунку амортизації ліквідаційну вартість основних засобів вважають несуттєвою й дорівнюють до нуля. Нарахування амортизації на придбаний актив починається з наступного місяця з моменту введення активу в експлуатацію.

На землю амортизація не нараховується. Малоцінними необоротними матеріальними активами (МНМА) вважаються об'єкти вартістю менше 6 000 грн. і строком корисного використання більше одного року. На об'єкти, що відносяться до МНМА, використовуваних для потреб основного виробництва, нараховується амортизація методом суми одиниць продукції. Для цілей складання фінансової звітності, по всім іншим об'єктам МНМА вартість до 6000 грн. (у тому числі ті, які використовуються для потреб об'єктів соціальної сфери) визнається несуттєвою і витрати на придбання або створення таких МНМА визнаються витратами періоду в місяці введення зазначених об'єктів в експлуатацію.

Підприємство ПАТ «Мотор Січ» припиняє визнання балансової вартості об'єкта основних засобів: по вибутті; коли від його експлуатації або вибуття не очікується яких-небудь майбутніх економічних вигід.

Інвестиційна нерухомість - нерухомість (земля або будинок, або частина будинку, або їхнє сполучення), утримувана з метою одержання орендних платежів або збільшення вартості капіталу. Нерухомість, зайнята власником - нерухомість, утримувана для використання у виробництві або поставці товарів, наданні послуг, або для адміністративних цілей. Інвестиційна нерухомість визнається як актив коли:

а) є ймовірність того, що суб'єкт ведення господарства буде мати майбутні економічні вигоди, які пов'язані із цією інвестиційною нерухомістю;

б) собівартість інвестиційної нерухомості можливо вірогідно оцінити. Інвестиційну нерухомість оцінювати по її собівартості. Собівартість придбаної інвестиційної нерухомості включає ціну її придбання та будь-які

витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням. Витрати на поточне обслуговування, ремонт і утримування інвестиційної нерухомості вважаються витратами періоду.

Амортизація інвестиційної нерухомості розраховується прямолінійним методом відповідно до строків корисної служби, установленим технічним персоналом підприємства.

Для цілей формування фінансової звітності виділяються наступні групи нематеріальних активів:

- програмні продукти для ПЕВМ,
- права на знаки для товарів і послуг, права на об'єкти промислової власності,
- незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи,
- ліцензії на здійснення окремих видів діяльності строком більше року,
- торгівельна марка, авторське право та суміжні з ним права,
- інші нематеріальні активи.

Об'єкт може бути визнаний як нематеріальний актив у випадку, якщо такий об'єкт відповідає: визначенню нематеріального активу; наступним критеріям визнання: існує ймовірність того, що підприємство одержить пов'язані з даним активом майбутні економічні вигоди.

Таким чином, нарахована сума амортизаційних відрахувань впливає на прибуток підприємства. Чим вище амортизаційні відрахування, тим менший прибуток і навпаки. Зменшуючи прибуток, зростання амортизаційних відрахувань призводить до зниження податку на прибуток і збільшення власних фінансових ресурсів підприємства. Отриману економію з податку на прибуток називають «податковим щитом». Чим вищою є сума амортизаційних відрахувань, тим, вищим є податковий захист або «податковий щит підприємства». Оскільки різні галузі і виробництва мають різну частку амортизаційних відрахувань у структурі витрат на виробництво і реалізацію продукції, то вони мають різний

ступінь податкового захисту [2].

Кожний із підходів до формування амортизаційної політики має переваги та недоліки, які представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Переваги та недоліки різних стратегій формування амортизаційної політики

Переваги обраної стратегії	Недоліки обраної стратегії
1	2
1. Інвестиційна стратегія	
збільшення амортизаційних відрахувань з метою забезпечення своєчасної заміни зношених основних засобів амортизаційні відрахування як інвестиційне джерело є постійним та не обкладається податком на прибуток можливість застосування нових технологій та нового обладнання, випуск більшого обсягу продукції, підвищення її якості та конкурентоздатності	збільшення витрат на амортизацію основних засобів та відповідно зниження прибутку; можливе зниження показників рентабельності за рахунок мінімізації прибутку.

Продовження таблиці 3.1.

1	2
2. Стратегія максимізації прибутку	
зниження витрат на максимізацію прибутку, виробництво продукту та формування кращого фінансового стану в результаті збільшення величини чистих активів підприємства збільшення показників рентабельності за рахунок максимізації прибутку використання прибутку як основного джерела оновлення основних засобів.	збільшення витрат на ремонти та підтримання в робочому стані основних засобів; використання прибутку на інші цілі, крім капіталізації та недостатність амортизаційних відрахувань як джерела оновлення основних засобів; збільшення податкового навантаження при оподаткуванні прибутку та на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; відсутність можливості своєчасного оновлення основних засобів.

При розгляді стратегій підприємства необхідно звернути увагу на те, що підприємства можуть мати різну ступінь фінансової стійкості, яка характеризується рівнем обсягів виробництва та реалізації, цін на продукцію, її собівартістю та іншими показниками. Одним із найбільш

важливим є точка беззбитковості, яка показує рівень продаж, при якому дохід від реалізації покриває всі витрати підприємства. Для збиткових підприємств виникає задача виходу на беззбиткове та рентабельне функціонування.

3.2 Вплив амортизаційної політики на основні економічні показники діяльності підприємства

Амортизація основних засобів як складова фінансових ресурсів підприємства виконує дві основні функції: податкову (фіскальну), що передбачає виведення з оподаткування витрат на придбання основних засобів, та економічну, яка полягає у перетворенні необоротних активів в оборотні внаслідок нарахування амортизації.

Суперечність між економічною і податковою амортизацією полягає в тому, що навіть вибір підприємством податкового методу амортизації і норм для бухгалтерських цілей не ліквідує розбіжності між ними, адже податкові норми і методи будуть застосовані до різних об'єктів при визначенні економічної і податкової амортизації. Отже, відсутність узгодженості між податковою і економічною амортизацією змушує підприємства вести окремо бухгалтерський і податковий облік амортизації основних засобів, оскільки бази для їх визначення і періодичність нарахування відрізняються [5].

В обліку слід відображати амортизацію по мірі зносу основних засобів. Такий підхід відіграв важливу історичну роль у визнанні легітимності витрат на амортизацію у складі витрат підприємства. Економічна амортизація відрізняється від бухгалтерської перш за все тим, що базується на майбутніх грошових потоках, очікуваних від використання основних засобів з урахуванням їх ліквідаційної вартості в кінці

терміну корисного використання.

Амортизаційний фонд підприємства формується у розмірі амортизаційних відрахувань та отриманого доходу у вигляді відсотків на інвестиції або вклади. Розмір амортизаційних відрахувань розраховується таким чином, щоб до кінця терміну служби основних засобів амортизаційний фонд дорівнював їх первинній вартості (віднімаючи ліквідаційну вартість).

Амортизаційна політика є дієвим інструментом активізації інвестиційних процесів в умовах ринкової трансформації економіки. Вона повинна забезпечити надійне внутрішнє джерело фінансування капітальних вкладень. Саме за рахунок амортизації в розвинутих країнах формується до 70% - 80% інвестицій.

Вивчення зарубіжного досвіду показало, що українська амортизаційна система суттєво відрізняється від амортизаційних систем розвинутих країн, у яких досить часто для стимулювання впровадження найновіших засобів виробництва та технологій основні засоби прирівнюються до оборотних і витрати на їх придбання відносяться на витрати виробництва протягом одного року.

Узагальнюючим результатом неефективності амортизаційної політики є низька частка амортизації у структурі ВВП.

Для подолання існуючих негативних тенденцій в амортизаційній політиці, підвищення ролі амортизації як джерела фінансування оновлення основних фондів, створення зацікавленості до впровадження та виробництва сучасних основних засобів і технологій необхідно реалізувати комплекс заходів:

1. Переглянути підходи до формування груп основних фондів та встановлення для них норм амортизації. Враховуючи досвід розвинутих країн, пріоритет у нарахуванні амортизації для цілей оподаткування має бути відданий сучасним засобам виробництва, таким як повністю автоматизовані лінії виробництва, енергозберігаюче устаткування, системи очистки та захисту навколишнього середовища тощо.

2. З метою стимулювання попиту на сучасні засоби виробництва такі як роботи, необхідно сформувати окрему групу основних фондів, до якої їх включити. Норму амортизації на роботи доцільно встановити на рівні 100% в розрахунку на рік. Це означатиме, що витрати на придбання роботів мають повністю амортизуватись протягом першого року їх використання.

3. Виділити в окрему групу основних фондів устаткування, яке використовується у біотехнологіях. Річна норма амортизації на основні фонди цієї групи має бути встановлена на рівні 50%.

4. Доцільно виділити також в окрему групу для цілей оподаткування сільськогосподарську техніку та встановити для цієї групи норми амортизації на рівні, не нижчому, ніж для комп'ютерної техніки.

5. Підприємству при розподілі грошових засобів на відновлення основних виробничих фондів варто дотримуватися такої структури їх розподілу, яка вміщує : ремонт, лізинг, аутсорсінг, кредитування. Рис. 3.1. []

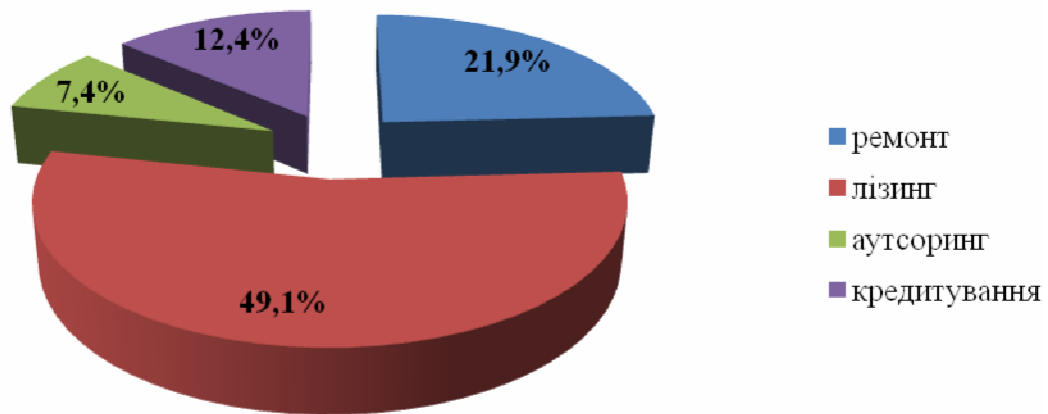

Рис. 3.1. Структура фінансування за альтернативними методами відновлення основних виробничих фондів для ПАТ «Мотор Січ»

З рис. 3.1 видно, що найбільша пріоритетність (49,1%) спостерігається для другого методу, а саме лізингу, тоді як на другому місці – ремонт (21,9%), на третьому – кредитування (12,4%).

Удосконалення системи нарахування амортизації на підприємстві ПАТ «Мотор Січ» здійснюється через прийняття управлінських рішень за допомогою узагальнюючої методики стосовно вибору з усієї сукупності оптимального методу її нарахування, а системи її використання – за даними

відомості нарахування й використання через прийняття управлінських рішень про розподіл за напрямками використання [2].

Таким чином, амортизаційні відрахування на кожному підприємстві є розрахунковими витратами у собівартості продукції, а їх сума у виторгу від реалізації продукції – джерелом фінансування інвестицій підприємства. І така двійна функція амортизаційних відрахувань виникла ще при зародженні товарного виробництва та зберігається при всіх загальноекономічних формаціях.

В сучасних умовах «налагодити» систему амортизації та інші економічні важелі можна лише за допомогою забезпечення вилучення з експлуатації застарілого обладнання. При цьому треба підкреслити, що без глибокого теоретичного та практичного усвідомлення необхідності стимулювати ранню заміну основних засобів неможливо успішно вирішити проблему вилучення старого обладнання. Можна з впевненістю сказати, що зі збільшенням заміни обладнання в ранньому віці поступово зменшиться кількість обладнання, яке давно «перетнуло» свій оптимальний вік. В ситуації, що склалася, коли на діючих підприємствах накопичилося багато застарілого обладнання, система амортизації повинна сприяти як найшвидшій заміні обладнання, так і вилученню з експлуатації надто застарілого обладнання.

Для ПАТ «Мотор Січ» дуже важливо, щоб науково обґрунтована амортизаційна політика приводила до максимізації величини: чистий прибуток плюс амортизаційні відрахування. При такому підході результатом формування ефективної амортизаційної політики є процес оновлення основних засобів, підвищення продуктивності праці, збільшення випуску продукції і зниження собівартості. На підставі даних таб. 3.2 зроблено аналіз показників прибутковості та рентабельності ПАТ «Мотор Січ» за 2015-2017рр. і можна зазначити, що величина суми чистого прибутку та амортизації слугує критерієм для економічного обґрунтування амортизаційної політики підприємства.

Окрім цілей максимізації (мінімізації) прибутку, до уваги може прийматися принцип відповідності доходів і витрат, широко вживаний в

системі фінансового обліку. Якщо доходи підприємства стабільні і постійні, то застосовується прямолінійний (рівномірний) метод нарахування амортизації.

3.3 Економічний ефект використання амортизаційної політики.

Технічний розвиток відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, що має бути постійно зорієнтованим на остаточні результати його виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності. З огляду на визначальний вплив на результати господарської діяльності технічного розвитку, а також у зв'язку з його багатоспрямованістю й складністю, важливе практичне значення має постійно здійснювана та збалансована за всіма елементами система економічного управління цим процесом на підприємстві.

На досліджуваному підприємстві протягом останніх років було обрано один із найефективніших шляхів підвищення використання основних засобів – це поліпшення фізичного стану фондів за рахунок прискорення їх оновлення, удосконалення виробничої структури основних фондів, збільшення частки їх активної частини.

Пошук шляхів прискорення кругообігу інвестиційних ресурсів у процесі відтворення основних фондів вбачаємо найбільш доцільним на основі взаємозв'язку відтворювальних та виробничо-господарських процесів на підприємстві. Крім того, варто здійснити перегляд умов для здійснення додаткових капіталовкладень з погляду лояльності до оподаткованого прибутку.

У роботі [17] зазначено, що на сьогодні, коли вітчизняна економіка функціонує в умовах економічної кризи, наявні високі процентні ставки за кредитами, зростають ціни на обладнання, різко впала рентабельність

виробничих фондів, дедалі актуальнішим стає виживання підприємств за рахунок власних коштів. Проте й тут є свої недоліки. Навіть якщо підприємство рентабельне та отримує достатньо чистого прибутку, воно зазвичай може здійснити невеликі капітальні вкладення. А для значних інвестицій потрібно роками накопичувати прибуток (який знецінюється інфляцією) або знову ж таки обирати позикові кошти (за які потрібно платити відсотки). Зазначений аспект є не єдиною проблемою розширеного відтворення, проте досить ваговою для того, щоб зосередити на ньому свою увагу.

ПАТ «Мотор Січ» є унікальним підприємством як на вітчизняному, так і на закордонному ринках. Так, за досліджуваний період загальна сума власного й позикового капіталу зростає на 823 139,0 тис. грн. , або на 30%. Більша частина цього капіталу спрямована на збільшення основних засобів (237 556,0 тис. грн. у 2015 р.), додатково вкладено в нематеріальні активи (852,0 тис. грн.. – 120%), 67 472,0 тис. грн – на незавершене капітальне будівництво, 1 013 517,0 тис. грн. - на збільшення оборотних активів.

Одним з найважливіших чинників збільшення обсягу виробництва продукції є забезпеченість основними виробничими фондами в необхідній кількості й асортименті, а також повне та ефективне їх використання.

Кругообіг інвестиційних ресурсів у процесі відтворення основних фондів можна подати за допомогою рис. 3.2 [3, с. 62]. Якщо зосередити увагу на формуванні чистого прибутку підприємства та подальшому його використанні у вигляді інвестицій, то можна зауважити, що за діючої на підприємстві практики господарювання маємо спрямовувати на поточні інвестиції кошти у вигляді чистого прибутку, з яких підприємство уже сплатило податок на прибуток.

За П(С)БО 7 «Основні засоби» – всю суму таких витрат підприємство може відносити на витрати. Як наслідок, виникає суперечність: кошти, призначені для відтворення основних фондів, в одних випадках відносяться на витрати (не є попередньо оподаткованими), а в інших – формуються з чистого

прибутку підприємства, з якого вже сплачено податок на прибуток.

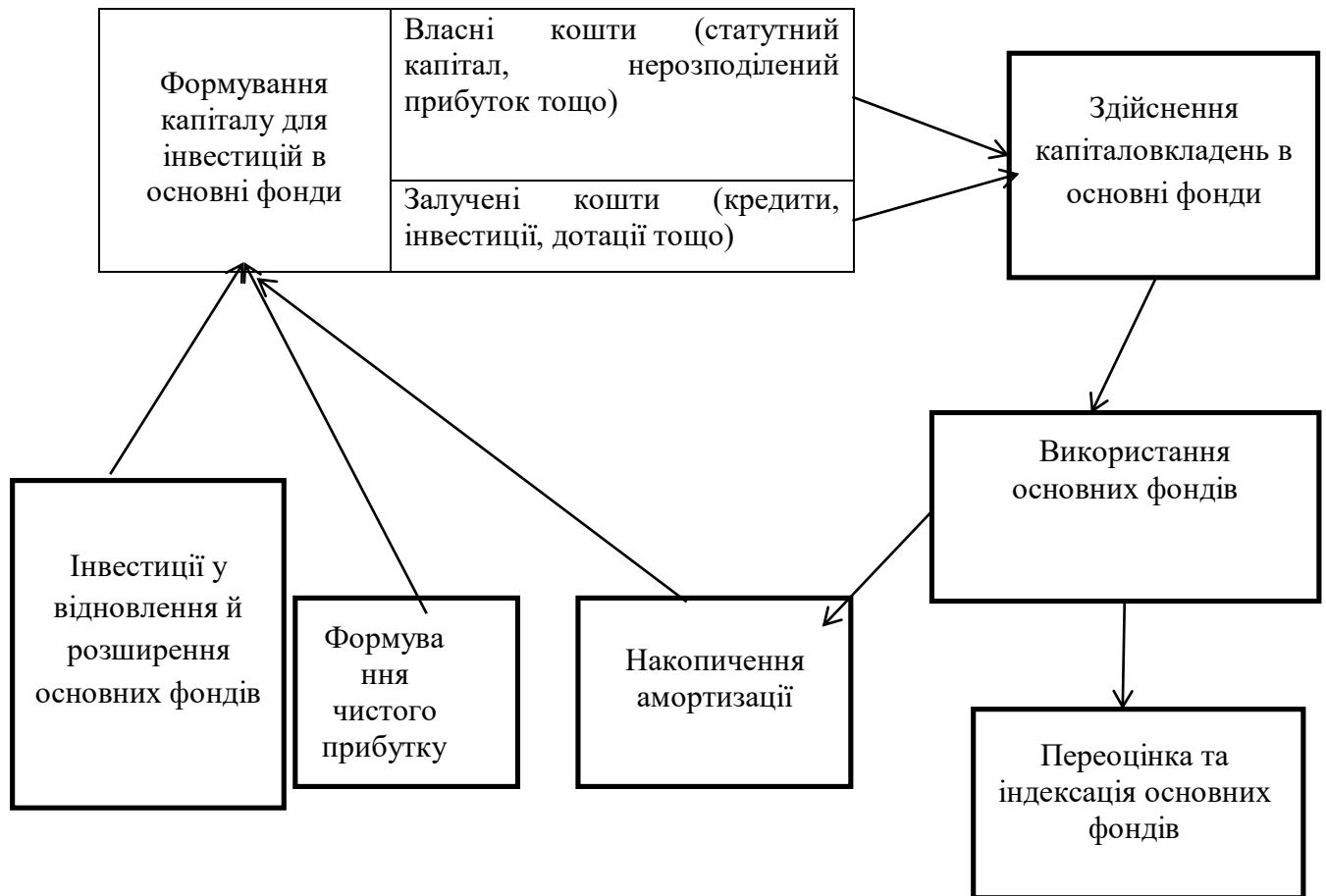

Рис. 3.2. Кругообіг формування, використання та відтворення основних фондів

Отже, можливість створення фондів та відрахувань на майбутні капітальні вкладення вже існувала в практиці українських підприємств, проте була втрачена через нестабільність та суперечність законодавства на фоні його постійного вдосконалення. На нашу думку, повернення такої практики буде корисним для товаровиробників та дозволить їм підвищити ефективність своєї діяльності в майбутньому завдяки проведеним капітальним інвестиціям.

При цьому слід наголосити на такій умові: з введенням у практику підприємств відрахувань до амортизаційного фонду сума податку на прибуток повинна бути не меншою, ніж до існування такого фонду. Тому головне

завдання при цьому – збільшення виручки на той мінімальний рівень, за якого відбувається поповнення суми податку за рахунок додаткової величини прибутку.

Для більш детального аналізу використання основних виробничих фондів підприємства ми пропонуємо визначити узагальнюючий інтегральний показник, етапи визначення інтегрального показника подано на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Етапи визначення інтегральної оцінки ефективності використання основних виробничих фондів [19]

Практична цінність формування амортизаційного фонду за рахунок

майбутніх власних фінансових ресурсів полягає також у тому, що його кошти можуть бути спрямовані на просте відтворення основних фондів, а частково на оновлення та модернізацію виробничих основних фондів у майбутньому.

Сучасна наука пропонує значну кількість підходів до оцінювання ефективності використання та стану основних засобів, які є досить різноманітні, але в переважній більшості ґрунтуються на одних оціночних показниках, які слід розглядати як три підсистеми:

- показники, які характеризують технічний стан (відтворення) основних засобів;
- узагальнюючі показники використання основних засобів;
- часткові показники використання основних засобів.

Для забезпечення нормальних умов здійснення виробничого процесу та підвищення його ефективності основні засоби мають бути у відповідному технічному стані, який оцінюють на підставі таких показників, як коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності.

Коефіцієнт зносу показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію, коефіцієнт придатності – показник, зворотний до коефіцієнта зносу. Він показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі здійснення господарської діяльності. Проведений аналіз ряду досліджень, присвячених питанню оцінки стану основних засобів, і, зокрема, методичним положенням кількісного виміру показників стану основних засобів в даному аспекті, виявив ряд недоліків пропонованих підходів.

Нами пропонується проводити оцінку стану основних засобів підприємств машинобудування на основі зіставлення граничних (критичних і нормальних) та фактичних значень показника.

Експрес-оцінка рівня зносу та оновлення основних засобів досить ефективно може здійснюватися із застосуванням графічного підходу. При його використанні нормальні значення показників обмежують зону нормального рівня ефективності використання основних засобів

підприємства, критичні – зону критичного рівня, критичні плюс дельта – передкризову зону.

Нормування варто проводити стосовно нормального значення показника за формулою 3.1:

$$Індикатор = \left(\frac{\text{Фактичне значення}}{\text{Нормативне значення}} \right)^n \quad (3.1)$$

де n – показник ступеня (для показника типу «мінімум» дорівнює 1, для показника типу «максимум» дорівнює -1).

Нормоване значення критичного показника визначається за формулою 3.2 :

$$\text{Індикатор}_{\text{критичний}} = \left(\frac{\text{Критичне значення}}{\text{Нормальне значення}} \right)^n \quad (3.2)$$

Таким чином, у якості індикаторів рівня стану основних засобів підприємства можуть виступати нормовані значення показників, розраховані на базі нормальних (граничних) значень вихідних показників.

Для інтегральної оцінки рівня ефективності використання основних засобів визначимо нормовані значення даного показника (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 Показники аналізу основних виробничих засобів ПАТ «Мотор Січ»

[illegible]

4. Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів	Кз	-0,58	-0,58	-0,57	0,01	-98,0
5. Коефіцієнт придатності основних виробничих засобів	Кп	1,58	1,58	1,57	-0,01	99,0
6. Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів	Ко	0,02	0,04	0,02	-0,02	98,0
7. Коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів	Кв	0,06	0,06	0,03	-0,03	98,0
8. Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів	Кпр	0,02	0,03	0,01	-0,02	98,0
Показники ефективності використання основних виробничих фондів						
9. Фондовіддача	Фв	0,5	0,6	0,9	0,19	148,0
10. Рентабельність основних виробничих засобів	Р	0,5	0,6	0,9	0,3	3,0

Даний метод являє собою алгоритм інтегральної оцінки стану та рівня зносу основних засобів, заснований на комплексному обліку найважливіших показників, що діагностують кризовий стан. Сильними сторонами даної методики є простота розрахунків елементів моделі і хороше опробування на практиці.

Запропоновані інтегральні показники дають змогу планувати обсяг фінансування оновлення основних виробничих фондів на промисловому підприємстві.

Висновок до 3 розділу

Аналіз стану та ефективності використання основних виробничих фондів ПАТ «Мотор Січ» дає підстави визнати позитивним те, що підприємство щороку нарощує свою виробничу потужність. За останні три роки капітальні вкладення в основні фонди збільшились майже в два рази, у тому числі за рахунок власних коштів, що досягнуто за рахунок збільшення

чистого прибутку підприємства. Досліджуючи дані щодо вікового складу обладнання, треба зважати на те, що термін експлуатації обладнання на ПАТ «Мотор Січ» становить до 7 років.

На підприємстві порівняно нове обладнання, що сприяє операційній стійкості підприємства. Обладнання вчасно ремонтується, тому має такі високі показники коефіцієнта зносу та оновлення. Фондовіддача також збільшується, адже зростання обсягу виробництва випереджає зростання вартості основних фондів. Коефіцієнт зносу основних засобів поступово знижується, що пояснюється зростанням питомої ваги окремих груп основних засобів. За показником коефіцієнта придатності основних засобів спостерігається високий рівень, що щорічно демонструє зростання. Коефіцієнт вибуття основних засобів демонструє поступове зниження та визначається як незначний, тоді як коефіцієнт відновлення має обернену динаміку. Питома вага показників основних виробничих фондів є значною та стабільно зростає. Загалом технічний стан основних засобів на ПАТ «Мотор Січ» можна вважати задовільним.

З метою більш точного визначення проблемних місць у процесі використання основних засобів, можна використовувати індикаторний метод. Це дає чітку картину впливу негативних чинників на загальний стан підприємства, виявити «вразливі місця» на підприємстві, які характеризуються присутністю наростаючої загрози з боку неефективного використання основних засобів (індикатор менше критичного і за аналізований період збільшується розбіг між ними), висновок про необхідність управління основними засобами, пріоритетна враховує зазначені показники, і формування на цій основі стратегії щодо оптимізації амортизаційної політики підприємства. Формування ефективної амортизаційної політики підприємствами, яка б впливала на обсяг витрат, що забезпечують реновацію основних засобів, шляхом вибору методів амортизації здатне забезпечити поліпшення технічного стану основних фондів.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Для виконання трудових обов'язків в сфері економіко-гуманітарної діяльності з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Обґрунтування амортизаційної політики промислового підприємства», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

4.1 Аналіз потенційних небезпек

Обладнання, яке використовується можна умовно розділити на дві групи:

а) обладнання, яке безпосередньо забезпечує робочий процес (наприклад, комп'ютерна та різноманітна периферійна техніка при роботах в офісі);

б) обладнання, яке підтримує комфортні умови праці (наприклад, опалювальні прилади, кондиціонери, іонізатори повітря для забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в приміщеннях).

До основних небезпечних факторів трудового процесу відносяться:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електродо обладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;

- підвищенні нервово-психічні навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- захворювання кістково-м'язового апарату, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних (в тому числі і рентгенівських) випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з

неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- дискомфортний рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також при спілкуванні працівників, що призводить до роздратування та зниження працездатності;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітрообмін та опалювальних систем, які можуть викликати загальні захворювання;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення

електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, ший, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час

експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровий і загальний втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 18 \times 10 \times 3,5$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{10}{(3,5 - 0,8) \cdot 1,4} = 3, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м;} \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{10}{3} = 3,33, \text{ м.}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{18 \cdot 10}{(3,5 - 0,8) \cdot (18 + 10)} = 2,38.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 58 \%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_s \cdot z}{\eta}, \text{ лм;} \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_z = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 18 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,58} = 143379, \text{ лм.}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}^*$:

$$N_{\text{св}}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\text{max}}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

L_{max} – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{\text{св}}^* = \frac{18 \cdot 10}{3,33^2} = 16, \text{ шт.}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{\text{л}}^*$:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}}^* = 16 \cdot 2 = 32, \text{ шт};$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{143379}{32} = 4481, \text{ лм.}$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l :

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{4481}{2800} = 1,6.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{св} = 16 \cdot 1,6 = 27, \text{ шт.}$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{св} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{св}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_l = 27 \cdot 2 = 54, \text{ шт.}$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{2800 \cdot 54 \cdot 0,58}{18 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 316, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 316 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 27 світильників типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей

зони». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (п+) і негативних (п-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $p^+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $p^- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4 Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Комплекс протипожежних заходів для офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ розроблений згідно вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною безпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки виконані відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежанебезпечної зони П-Па до якої належить приміщення.

З технічних та організаційних заходів запобігання пожеж в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачені наступні протипожежні заходи:

- згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту», в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6». Яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика;

- оскільки офісне приміщення що обладнане ПК з ВДТ, тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3,5 (з розрахунку один вогнегасник с величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг. і більше, на 20 м² площі приміщення). Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5. Відстань між вогнегасниками та місцями можливих загорянь не перевищує 10 м.

4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях

Захист населення при хімічному зараженні у разі аварії на хімічно небезпечному об'єкті або транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини.

Хімічне зараження є наслідком аварій на хімічно-небезпечному об'єкті (ХНО) і транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини (СДОР).

Вирішальне значення при аваріях на ХНО має швидкість виконання заходів щодо захисту населення.

При загрозі чи виникненні аварії негайно, відповідно до діючих планів, здійснюється оповіщення працюючого персоналу і населення, що проживає поблизу. Населенню даються вказівки про порядок поведінки.

Про аварію керівник об'єкта або черговий диспетчер доповідає начальнику цивільного захисту (ЦЗ) міста, області.

Обслуговуючий персонал відповідно до діючих на об'єкті інструкцій вживає заходи захисту з ліквідації чи локалізації аварії. У міру прибуття до

цих робіт беруться підрозділи рятувальних служб і спеціалізовані невоєнізовані формування.

За сигналом оповіщення:

- населення вдягає засоби захисту органів дихання (табельні або найпростіші) і виходить із зони зараження в зазначений район;
- особовий склад (о.с.) органів керування збирається на пунктах керування;
- о.с. підрозділів рятувальних служб прибуває до місця аварії;
- спеціалізовані невоєнізовані формування, формування медичної служби й охорони громадського порядку прибувають у призначені пункти збору.

У першочерговому порядку організовується розвідка, що встановлює місце аварії, вид СДОР, ступінь зараження нею території і повітря, стан людей у зоні зараження, межі зон зараження, напрямок і швидкість вітру, напрямок поширення забруднення. Розвідка ведеться розвідувальними підрозділами газорятувальної служби і спеціалізованих формувань.

Встановлюється оточення зон зараження й організовується регулювання руху.

Після проведення розвідки й ухвалення рішення починається організоване ведення рятувальних робіт. До цього заходи щодо порятунку людей вживаються працюючим персоналом об'єкта і самим населенням у порядку само- і взаємодопомоги.

У зоні зараження намічаються ділянки й об'єкти, на які вводяться рятувальні і медичні формування. Уражені після надання їм допомоги доставляються на незаражену територію, а при необхідності - у лікувальні установи. Населення, яке опинилося в зоні зараження, евакуюється за її межі.

Роботи проводяться з дотриманням запобіжних заходів, використовуються засоби індивідуального захисту (ЗІЗ), передбачається страхівка особового складу, що виконує роботи в незручних та ізольованих місцях.

На виході із зон зараження організовується санітарна обробка населення і о.с. формувань, дегазація транспорту та майна. Ці роботи проводяться на пунктах спеціальної обробки (ПуСО). Заражений одяг збирається для наступної дегазації чи знищення.

З метою найшвидшої ліквідації наслідків аварії здійснюється дегазація території, споруджень, устаткування, техніки та інших об'єктів зовнішнього середовища. Повернення населення в зону зараження допускається після проведення контролю зараженості.

Харчова сировина, продукти харчування і фураж, що опинилися в зоні зараження, перевіряють на зараженість, після чого приймається рішення на їхню дегазацію, утилізацію чи знищення.

Запаси води і джерела водопостачання також перевіряються на зараженість.

При виникненні аварії з викидом СДОР на транспорті оповіщаються начальники ЦЗ району, міста й області, на території яких відбулася аварія, і за їх розпорядженням чи за розпорядженням голови надзвичайної комісії приводяться до готовності органи управління, формування розвідки, медичної служби, органи громадського порядку й інші. Організуються оточення місця аварії, рятувальні й інші невідкладні роботи.

Висновки до 4 розділу

Таким чином, у розділі розглянуто аналіз потенційних небезпек, що можуть вплинути на здоров'я працівників економіко-гуманітарної сфери під час виконання робочих обов'язків в адміністративному приміщенні. Заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, заходи з пожежної безпеки (в приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-

3, також встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6», яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика.) та заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях, а саме захист населення при хімічному зараженні у разі аварії на хімічно небезпечному об'єкті або транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини.

ВИСНОВКИ

Економічна сутність амортизації в тому, що кошти, вкладені в актив, повинні бути відшкодовані з виручки від реалізації продукції, виготовленої за допомогою цього активу. Особливістю основних засобів є велика вартість придбання та не узгодження часу виготовлення (придбання) їх в одному періоді, а отримання доходу від реалізації продукції в іншому звітному періоді. Отже в умовах постійної зміни (зростання) цін витрати на виробництво збільшуються, а амортизація нараховується із первісної вартості активу, придбаного в минулому періоді.

Це є визначальною проблемою в обліку вартості вхідних і вихідних амортизаційних потоків вартості активів, які амортизуються. Відповідно до національних підходів в основі розрахунків амортизаційних відрахувань лежить історична (первісна) вартість основних фондів. Однак в умовах інфляції вартість заміни активу буде вище його первісної вартості.

Відомо, що амортизаційна політика формується одночасно і на рівні держави, і на рівні окремого підприємства. Для держави це певна стратегія, яка в подальшому впливатиме на структуру національного господарства. Для підприємства – одна з конкурентних переваг, яка може надати змогу вийти на

нові ринки збуту завдяки здатності до ефективного відтворення основних фондів.

При формуванні амортизаційної політики підприємства враховуються наступні фактори:

- стан, структура та питома вага основних засобів, що впливає на розмір амортизаційних відрахувань;

- модель оцінки основних засобів, наприклад, застосування первісної оцінки основних засобів не враховує змін ринкової вартості основних засобів і нарахування амортизації не відображає реального надходження вигод від використання основних засобів;

- дозволені законодавством методи амортизації, що визначаються ПСБО №7 «Основні засоби», а саме: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий; склад та структура основних фондів, що використовуються;

- методи амортизації диференціюються в розрізі активної та пасивної частин основних фондів; темпи інфляції, інфляція справляє негативний вплив на реальну вартість накопичених засобів амортизаційного фонду.

Врахування зарубіжного досвіду обліку для українських підприємств має важливе значення для налагодження активної співпраці з міжнародними компаніями, виходу на світовий ринок товарів, послуг, інформаційних технологій, залученню іноземних інвесторів, капіталу. На нашу думку, незважаючи на існуючі проблеми у реформуванні національної облікової системи, Україна знаходиться на вірному шляху до зближення вітчизняної та зарубіжної практики ведення обліку.

Отже можна констатувати, що за останні два роки відбулися значні зміни в прибутковості підприємства. А саме значно зменшилась прибутковість в 2016 році, але вже в 2017 більшість показників змінювались в ліпшу сторону, що говорить про покращення результативності діяльності підприємства.

За даними ПАТ «Мотор-Січ», обсяги амортизаційних відрахувань у 2016 р. становили 850296грн. та зменшилися в 2017 році до 804089грн. або по

співставленню з 2016 р. на 5,4%. Загальна вартість основних засобів збільшилася та становила у 2017 р. - 11414431грн. у порівнянні з 2016р. - 10314832грн., що вказує на процес оновлення основних засобів та є позитивним явищем. Проте, в умовах зростання інфляції коштів усе ж таки їх не вистачає на потреби підприємства у сфері пришвидшення процесів оновлення основних засобів.

Частка залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна поступово зменшується та сягає критичної позначки (0,2–0,3). Реальний виробничий потенціал підприємства низький, і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Як бачимо, значення коефіцієнта придатності обладнання постійне і досить високе, тобто підприємство піклується про стан свого обладнання. Усе обладнання підприємства придатне до експлуатації.

Частка введених основних виробничих фондів є низькою, тобто оновлюється обладнання майже екстенсивно. Вибуття основних засобів відбулося внаслідок ліквідації у зв'язку з тим, що вони перестали відповідати критеріям визнання активом, а також унаслідок продажу, безвідплатної передачі. Позитивною в діяльності підприємства є те, що вартість введених у дію основних засобів перевищує вартість основних засобів, які вибули.

Аналіз стану та ефективності використання основних виробничих фондів ПАТ «Мотор-Січ» дає підстави визнати позитивним те, що підприємство щороку нарощує свою виробничу потужність. За останні три роки капітальні вкладення в основні фонди збільшились майже в два рази, у тому числі за рахунок власних коштів, що досягнуто за рахунок збільшення чистого прибутку підприємства. Досліджуючи дані щодо вікового складу обладнання, треба зважати на те, що термін експлуатації обладнання на ПАТ «Мотор-Січ» становить до 7 років.

На підприємстві порівняно нове обладнання, що сприяє операційній стійкості підприємства. Обладнання вчасно ремонтується, тому має такі високі показники коефіцієнта зносу та оновлення. Фондовіддача також збільшується, адже зростання обсягу виробництва випереджає зростання вартості основних

фондів. Коефіцієнт зносу основних засобів поступово знижується, що пояснюється зростанням питомої ваги окремих груп основних засобів. За показником коефіцієнта придатності основних засобів спостерігається високий рівень, що щорічно демонструє зростання. Коефіцієнт вибуття основних засобів демонструє поступове зниження та визначається як незначний, тоді як коефіцієнт відновлення має обернену динаміку. Питома вага показників основних виробничих фондів є значною та стабільно зростає. Загалом технічний стан основних засобів на ПАТ «Мотор- Січ» можна вважати задовільним.

З метою більш точного визначення проблемних місць у процесі використання основних засобів, можна використовувати індикаторний метод. Це дає чітку картину впливу негативних чинників на загальний стан підприємства, виявити «вразливі місця» на підприємстві, які характеризуються присутністю наростаючої загрози з боку неефективного використання основних засобів (індикатор менше критичного і за аналізований період збільшується розбіг між ними), висновок про необхідність управління основними засобами, пріоритетна враховує зазначені показники, і формування на цій основі стратегії щодо оптимізації амортизаційної політики підприємства. Формування ефективної амортизаційної політики підприємствами, яка б впливала на обсяг витрат, що забезпечують реновацію основних засобів, шляхом вибору методів амортизації здатне забезпечити поліпшення технічного стану основних фондів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. І., Романенко Є. В. Проблеми організації обліку амортизації основних засобів в бухгалтерському і податковому обліку. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2011. Вип. 3. С. 346–350.
2. Андрушків Б.М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б., Мельник Л. М. Інноваційно-технологічне реформування промислових підприємств. основа підвищення їх конкурентоспроможності (європейські акценти). Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2014. № 2 (77). С. 4–12.
3. Алексеева О. А., Тысевич Ю. И. Практическая реализация основных направлений повышения эффективности использования основных производственных фондов промышленного предприятия. *KANT*. 2012. № 2 (5). С. 13–16.
4. Борисюк І. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів. Науковий вісник НЛТУ. 2008. № 18. С. 2–5.
5. Бутинець Т. А. Основні засоби: точка зору економіста. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 2 (23). С. 22–36.
6. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев : Ника-Центр, 2004. 720 с.

7. Бойчук І. М. Економіка підприємства : навч. посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
8. Бондаренко Т. Ю., Матукова Д. Г. Амортизаційна політика підприємства: проблеми відтворення основних фондів. Вісник КНЕУ. 2010, № 2 (22). С. 40–42.
9. Боумен К. Стратегия на практике. Санки-Петербург : Питер, 2003. 251 с.
10. Буряковський В. В., Асмолова Г. Б. Система регулювання відтворення основних виробничих засобів промислових підприємств.
11. Відтворення основних засобів: теорія і практика : монографія. Вінниця : Нац. ун-т харч. технологій, 2010. 281 с.
12. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
13. Єлькін А. В. Аналіз динаміки та структури основних виробничих фондів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 8 (3). С. 62–67.
14. Єлькін А. В. Аналіз показників технічного стану, наявності і руху основних засобів ПАТ «МОТОР-СІЧ». Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2015. № 13 (1). С. 80–85.
15. Єлькін А. В., Семенов А. Г. Аналіз системи управління виробничою інфраструктурою промислового підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2015. № 4. С. 75–82.
16. Єлькін А. В., Семенов А. Г., Єропутова О. О. Оцінка ефективності структури капіталу акціонерного товариства. Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку : зб. наук. пр. Ін-ту економіки промисловості НАН України. 2012. С. 75–89.
17. Єлькін А. В. Шляхи покращення використання основних фондів на підприємстві. Наука і вища освіта : тези доповідей учасників XXIII Міжнарод. наук. конф. студентів і молодих учених. Запоріжжя : КПУ, 2015. С. 7.
18. Єпіфанова І. Ю. Аналіз відтворення і використання основних

засобів підприємств Вінниччини. Економічний простір. 2012. № 58. С. 172–177.

19. Офіційний сайт Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). URL: <https://smida.gov.ua/>

20. Офіційний сайт Пат «Мотор Січ». URL: <http://www.motorsich.com/ukr/>

21. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства. Держава та регіони. 2009. № 6. С. 212–215.

22. Чорна І. О. Ефективність використання основних виробничих фондів. URL: <http://firearticles.com/economikapidpryemstv/94-efektivnist-vikoristannya-osnovnix-virobnichixfondiv-ta-rozrobka-propozicij>.

23. Швець Н. В. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства. Бізнес Інформ. 2012. № 8. С. 159–162.

24. Шмиголь Н. М. Метод оцінки ефективності вкладання коштів в основні засоби з метою розвитку підприємств. Причорноморські економічні студії. Одеса : ПНДІЕ, 2016. Вип. 12. С. 198–203.

25. Шмиголь Н. М. Оцінювання ефективності використання капіталу підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Херсон : ХДУ, 2017. Вип. 22. С. 144–146.

26. Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. Вип. 231. Т. 2. С. 248–260.

27. Ванина Н. Н. Адаптация механизма амортизации основного капитала предприятий к особенностям переходной экономики : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.04. Одесса, 2008. 179 с.

28. Вишнеvsька А. В. Удосконалення механізму визначення економічної доцільності використання основних виробничих фондів промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.06.01. Дніпропетровськ, 2005. 17 с.

29. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах

України: теорія і практика обліку та аналізу : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 224с.

30. Дідух О. В. Основні види аутсорсингу у господарській діяльності підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. 2012. № 2. Т. 1. С. 29–33.

31. Емельянова Т. В. Учет основных средств. Бух. учет. 2005. № 7. С. 35–42.

32. Єлькін А. В., Ярошевська О. В. Лізінг як метод удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в Україні: економічний, правовий та управлінський аспекти : зб. матеріалів наук.-практ. круглого столу. Запоріжжя : КПУ, 2016. С. 56–59.

33. Єлькін А. В., Семенов А. Г. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 877–881.

34. Єлькін А. В., Семенов А. Г. Обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економіка і менеджмент 2016: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : тези доповідей учасників I Міжнарод. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016. Т. 5. Управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств та менеджмент якості в умовах глобалізації. С. 96–99.

35. Єлькін А. В., Семенов А. Г. Шляхи вдосконалення використання основних засобів на підприємстві. Модернізація та структурна трансформація соціально-економічної системи в Україні комунальна контента організації обслуговування промислового підприємства. Запоріжжя : КПУ, 2015. С. 302–311.

36. Єлькін А. В. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2016. № 3. С. 45–53.

37. Косинова Н., Раткевич С. Аутсорсинговые услуги как возможность

повышения эффективности деятельности предприятий малого бизнеса. Экономические науки. 2010. № 1 (62). С. 216–221.

38. Козаченко В. М., Романенко О. В. Проблеми використання основних виробничих фондів в Україні та світі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 3. Т. 1. С. 157–160.

39. Левчук К. О. Аутсорсинг в системі менеджменту підприємства.

40. Моделирование региональной экономики. 2008. № 2 (12). С. 175–186.

41. Саати Т. Л. Принятие решений. Метод анализа иерархий. Москва : Радио и связь, 1989. 316 с.

42. Сорокина М. Г. Механизм реализации аутсорсинга на промышленном предприятии. Вестник Оренбургского государственного университета. 2008. № 9 (91). С. 112–117.

43. Суходоев А. Ю. Аутсорсинг в системе регионального регулирования предприятий машиностроительного комплекса. Экономические науки. 2009. № 9 (58). С. 185–187.

44. Трунова О. В. Застосування методу Сааті при прийнятті управлінських рішень. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2013. Вип. 108.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_34.

45. Хейвуд Дж. Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ. Москва : Вильямс, 2002. 174 с.

46. Чухрай Н. І. Аутсорсинг в логістиці: європейський та український досвід. Транспорт и логистика. 2007. № 5 (19). С. 32–35.

47. Шмиголь Н. М. Аутсорсинг як метод оптимізації діяльності суб'єкта господарювання. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2010. № 4. С. 194–197.

48. Ярмоліцька О. Методика оцінки стану, ефективності використання основних засобів залізниць та процесів їх відтворення. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. Серія:

Економіка і управління. 2013. Вип. 23–24. С. 217–225.

49. Bittlestone R. Financial Management for Business. USA : Cambridge University Press, 2010. 230 p.

50. Bondoc A. M. The impact of foreign direct investment on the fixed capital accumulation in the Romanian economy. URL: http://feaa.ucv.ro/annals/v2_2008/0036v2-034.pdf.

51. Căruntu C., Lăpăduși L. M. Reflection of the Economic Rate of Return in the Efficiency Use of the Fixed and Current Assets with Study Case in Metallurgy. *Metalurgija*. 2014. Vol. 53. № 4. P. 668–672.

ДОДАТОК А

Актив порівняльного балансу ПАТ «Мотор-Січ» за 2017 рік (тис.грн.)

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітної періоду	на кінець звітної періоду	На початок звітн. періоду	на кінець звітної періоду	в абсолютних величинах (3-2)	у питомій вазі (5-4)	у%на початок періоду (6:2)*100	у%до зміни підсумку балансу (6:66)*100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Необоротні активи	6839349	7635917	27,09	26,11	+796568	-0,98	+11,65	+19,95
II. Оборотні активи	18411573	21607202	72,91	73,89	+3195629	+0,98	+17,36	+80,04
у тому числі	13308892	14365688	52,71	49,12	+1056796	-3,59	+7,94	+26,47
- запаси								
- одержані								
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1121133	3195027	4,44	10,93	+2073894	+6,49	+184,98	+51,95
- дебіторська заборгованість за розрахунками та інша	953348	1192804	3,78	4,08	+239456	+0,30	+25,12	+6,00
- грошові кошти та їх еквіваленти	2352855	2756289	9,32	9,43	+403434	+0,11	+17,15	+10,10
- інше	675345	97394	2,67	0,33	-577951	-2,34	-85,58	-14,48
III. Витрати майбутніх періодів	110,00	338,00	0,00	0,00	+228,00	0,00	+207,27	+0,01
Баланс	25251032	29243457	100,00	100,00	+3992425	0,00	+15,81	+100,00

--	--	--	--	--	--	--	--	--

ДОДАТОК Б

Пасив порівняльного балансу ПАТ «Мотор-Січ» за 2017 рік (тис.грн.)

Пасив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	В абсолютних величинах х(3-2)	У питомій вазі (5-4)	у% на початок періоду (6:2)*100	у% до зміни підсумку балансу у (6:66)*100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Власний капітал	16315142	19381433	64,61	66,28	+3066291	+1,67	+18,79	
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	1063802	1465353	4,21	5,0	+401551	+0,80	+37,75	
III. Довгострокові зобов'язання	2113010	2276916	8,37	7,79	+163906	-0,58	+7,76	+4,11
IV. Поточні зобов'язання	4787592	5235340	18,96	17,90	+447748	1,06	+9,35	+11,21
у тому числі короткострокові кредити банків	874166	804356	3,46	2,75	-69810	-0,71	-7,99	-1,75
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	19323	57665	0,08	0,20	+38342	+0,12	+198,43	+0,96
- векселі видані	103,00	103,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	661396	533649	2,62	1,82	-127747	-0,80	-19,31	-3,20
- поточні зобов'язання за розрахунками та інші	3232604	3839567	12,80	13,13	+606963	+0,33	+18,78	+15,2

V. Доходи майбутніх періодів	971486	884415	3,85	3,02	-87071	-0,83	-8,96	-2,18
Баланс	25251032	29243457	100,00	100,00	+3992425	0,00	+15,81	+100

ДОДАТОК В

Аналіз показників прибутковості та рентабельності ПАТ «Мотор-Січ»

№ п/ п	Назва показника	Формула для розрахунку	2015	2016	2017	Нормативна динаміка	Фактична динаміка	
							2016 до 2015	2017 до 2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Рентабельність виробництва (основної діяльності), %	Прибуток від операційної діяльності / Собівартість реалізованої продукції	118,57	82,32	83,54	↑	↓	↓
2	Рентабельність сумарного капіталу, %	Чистий прибуток / Загальна вартість активів (середньорічна)	18,22	8,59	11,39	↑	↓	↑
3	Рентабельність чистих активів, %	Чистий прибуток / (Вартість активів (середньорічна) - Короткострокові зобов'язання (середньорічні))	24,23	10,98	13,96	↑	↓	↑
4	Рентабельність оборотного капіталу, %	Прибуток від операційної діяльності / Вартість оборотного капіталу (середньорічна)	45,90	21,06	27,92	↑	↓	↑
5	Рентабельність власного капіталу, %	Чистий прибуток / Величина власного капіталу (середньорічна)	27,20	12,93	17,39	↑	↓	↑

6	Показник зміни валових продаж, %	(Виручка за звітний період - Виручка за попередній період) / Виручка за попередній період	28,90	-23,71	43,66	↑	↓	↑
7	Показник валового доходу, %	Валовий дохід / Виручка від реалізації	64,32	60,01	55,86	↑	↓	↓
8	Показник чистого прибутку, %	Чистий прибуток / Виручка від реалізації	24,09	18,63	20,49	↑	↓	↑